

1990. március

P A L O T A I

K R Ó N I K A

A csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház
hónismereti körének lapja

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti:

Szerkesztő Bizottság

Borítólap:

Vass Józsefné

Kiadja:

Csanádpalota Nagyközségi
Közös Tanács Kelemen László
Művelődési Háza

Felelős kiadó:

Erdélyi Lajos művelődési ház
igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

Gyuri szabó

Az 1848-as szabadságharc leverése után mint bajdosót Major János az akkori plébános rejtegette a parókia udvarán. A méheket és a kertet tartotta rendben. A szabadságharc után katonák járták a környéket, hátha találhatnak bujdosókat. Gyuri szabó éppen a méheket között foglalatoskodott, amikor két csendőr közeledett felé. Ő azonban egy kas méhet dobott közéjük. Ekkor Major János tanácsára felment a templom tornyába. A plébános látta el, ő hordta neki az ennivalót és az olvasnivalót. Ott rejtőzködött amíg véget nem értek az üldözések. Később a faluban telepedett le, és mint szabó vállalt munkát. Nevét sosem árulta el, így aztán foglalkozása révén nevezték el szabónak. Miután elköltözött a toronyból egyike lett azoknak az embereknek, akik igen sokat tettek a faluért. 1872-ben létesítette a 48-as kört, felsőbb utasításra Polgári Olvasókörnek kereszteltek át. Gyuri szabó sokat mesélt az oda látogatóknak a szabadságharcról. 1863-ban olyan szűk esztendő volt, hogy áprilistól szeptemberig anyi eső sem esett, mint amennyit az emberek hullattak a ki-száradt vetésért. Ekkor indult el Aradra, hogy megpróbáljon élelmet szerezni. Ekesszólása révén egy Deutsch nevű gabonakereskedő lerakatából kapott búzát. Amikor 1882-ben meghalt a falu apraja-nagyja könnyezve kísérte utolsó útjára Gyuri Szabót.

Nagyfalusi Ilona

-o-o-o-o-

PALOTA TELEPÜLÉSE

Palota község települése az 1750-es években kezdődött, akkor német anyanyelvűek lakták, akik később elköltöztek, s csak néhány család maradt az első települők-ből. A német anyanyelvű lakosság helyébe Nógrád és Nyitra megyékből leszármazott tótok költöztek, akik folyamatosan a római katolikus egyház keretén belül megmagyarosodtak.

1768 évben a kir.kincstár római katolikus templomot épített, ami azt bizonyítja, hogy Palotának nagyobb számu lakosa volt. Az 1848-i összeírás szerint 4.254 lakosa volt, ebből 2.165 férfi és 2.089 nő, közülük 4.141 római katolikus, 7 görög katolikus, 13 götög nem egyesült, 20 evangélikus, 11 református és 62 zsidó.

Anyanyelvükre nézve: 4.185 magyar, 7 szerb, 62 német. Foglalkozásukat nézve földművelők, de a földművelők között 145 nemes volt. Palotán különféle iparágakat is üztek. Az 1877. évi összeírás szerint Palotán a házak száma: 806, lélekszáma 4.013 magyar. Van római katolikus templom és 10.522 kat. hold föld.

1892-ben Csanád-Palota nagyközség, hozzátartozik Nagy-Királyhegyes puszta. Házak száma: 1.069, lélekszáma 5.610 fő. Van római kat. anyaegyháza, a görög katolikus és ágostai evangélikus, Nagylakhoz, református és izraelita Makó egyházhoz tartoznak. Összesen 11.121 kat.hold földterülete van. A községben van vasutállomás, állami táviratok kezelésére felhatalmazott vasuti távirat, postatakarékpénztár és postamester által vezetett postahivatal. Az 5.610 lakosból 5.529 magyar, 30 német, 38 tót, 10 oláh, 1 egyéb. Hitfelekezet szerint: 5.282 rom.kat., 47 görög katolikus, 8 görög keleti, 63 ág.h.evang. 95 ev.református és 115 izraelita.

Népnevelő tanító kettő volt, akik közül az egyik tanításon kívül az egyházi kántori teendőit is ellátta. Iskolába járó gyermekek száma 472, ezek közül 276 fiú és 196 lány. Az iskola felekezeti volt.

Levéltári adatok szerint az első határbejárás /határ ellenőrzés/ 1850. december 30-án történt az adóztatásnak arányosabb megállapítása céljából. Megállapították, hogy Palota adóközösségéhez tartozik Köveg, Kis-Királyhegyes kertész községek, valamint Nagy-Királyhegyes, Kis-Királyhegyes és Köveg nevű puszta. Palota község határai: 1./ nyugaton: Kis-Csanád. 2./ Apátfalva, 3./ Makó, 4./ Északra Pitvaros, 5./ Keletre Nagylak és 6./ Délre a Bánságban lévő Csurgó községekkel.

A régi községházát 1847-ben lebontották, a telek több mint 10 éven át üresen állt. 1855-ben arra kényszerült a község, hogy egy 10.000 forintos államkötvényt vásároljon meg a ezzel hivatva volt az előljáróság vagyont szerezni. Az előljáróság idővel ezt az államkötvényt eladta s az összegből a temetőfelőli részen a m.k. kincstártól települések céljára üresen álló beltelket vásároljon, a kenderföldeket haszonbérbe adta és ezen összegből sikerült új községházát és a templom mellett egy emeletes iskolát 1857-ben felépíteni. A községnek nem is volt más vagyona mint a községháza és az emeletes iskola.

Az 1860-as év végén urbéri rendezés kezdődött - kivéve a legelőket - és 1871-ig tartott, mert a telekkönyvezés csak 1884-ben történt meg. A rendezés során a község mint erkölcsi testület 123 kat.hold földbirtokhoz jutott. A működéshez szükséges költségeket a lakosokra kivetett adókból fedezték.

1870-ben minden adó forint után 30 és 40 krajcár közötti összeget vetettek ki. A működési szükséglet mindig több és több terheket rakott az előljáróság vállaira. A népnevelés terén még egy tanítói állást szerveztek, így 1860-tól a községnek 3 tanítója volt, az egyik még mindig egyház kántori teendőit látta el. Községi orvos 1870 óta volt Palotának.. Állítólag az orvosnak hem volt képesítése és csak foghúzásra volt bizonyítványa, de ennek birtokában gyógykezelt az embereket is, ezért "doktornak" nevezték, évi fizetése 300 forint.

1880-ban a községháza 2.000 forint költséggel bővült. 1881-ben a kir. kincstártól megvásárolt a község régi ispáni lakot 4.100 forintért, ezt az épületet 1882-ben alakították át fiúiskolává, később leányiskolának volt használva. 1882-ben 25.000 forintos hiteltől a községet az Arad-Csanád vasút érintésével a világh forgalomba kapcsolták, ebből az alkalomból 30.000 forint értékű részvényeket vásároltak, ezek kedvezően jövedelmeztek. Az Arad-Csanádi vasutra felvett 25.000 forint kölcsönt 1894-ben egészében visszafizették.

1883-ban a kövegyi nagypusztából 90 zsellérnek öt-öt kat. hold földet több évi törlesztés mellett örök áron adtak el, s ez által a község határát 450 kat. holddal gyarapították. Ekkor vásárolt még a község 6. kat. holdat sertéslegelőnek. 1885 évben vásárolt a kir. kincstártól a kövegyi nagypusztából 627 kat. holdat 175.800 forintért, ebből 400 kat. holdat adtak el 5-5 kat. holdakra felosztva és a községnek megmaradt 227 kat. hold, s ez így csak 33.000 forintba került. A vétel 10 évi törlesztés mellett történt, a fenti megmaradt 227 kat. holdat tehénjárásra használták, s ez évente 3.000-4.000 forintot jövedelmezett. Az ingatlan 1896-ban került telekkönyvezésre.

1887. évebben a kibővített községházának egy részét 60.000 forintért bérbe adták. 1888-ban 27. kat. hold falu körüli gödrös házhelyeket vásárolt meg az előljáróság a kir. kincstártól 4.500 forintért, ebből a helybeli lakosoknak lakóházak építésére 15 kat. holdat 9.000 forintért adtak el.

1890. évben a kir. kincstár adott 8.500 forint értékű államkötvényeket az iskolai alap gyarapítására. 1891-ben épült a leányiskola, ez az anyagokon kívül 6.600 forintba került. 1893-ban a templom melletti 900 négyszögöl területen 6.000 forintos költséggel új óvoda épült. Önálló postahivatal 1870-től van, 1872-től pedig távirda állomással bővült, ennek felállítása 140 forintba került.

1895-ben a községnek 3 gőzmalma és egy szódavizgyára volt.

A község elnevezése és leírás módja : Palota, az 1891. évi belügyminiszteri rendelettel Csanád-Palotára változtatva.

Az országos törzskönyvbizottság 1903-ban tartott ülése a Csanád-Palota neve kötőjel nélkül egy szóba írva Csanádpalota alakban használható. Csanádpalota község képviselőtestülete csak 1907. április 22. napján tartott rendkívüli ülésén határozott, hogy a község neve ezentúl egy szóba írva "Csanádpalota" alakban használható.

Komoly Pál
Szeged

-o-o-o-o-o-

APRÓSZENTEK NAPJA - KÖRNYEKÜNKÖN....

A téli ünnepkör egyik állomása az aprószentek napja. A néphit úgy tartja, hogy ez utóbbi, egy Jézus születésekor történt eseményre vezethető vissza. Jézus születésekor Heródes volt a zsidók királya. Heródes megijedt attól, hogy ezen újszülött fog a trónjára ülni /törni/, s ezért a frissen született - újszülöttkorutól - 3 éves korig minden gyermeket megöletett az országban. A megölt kisdetek száma meghaladta a 144 ezret. Ennek emlékét őrzi - december 28-án - az aprószentek napja.

Ez a nap még az én gyermekkoromban - is - pénzkereseti napnak és alkalomnak számított. Ezt a tevékenységet OROVICSOLÁS-nak hívtuk - szülőfalumban -, Földeákon. Vágtunk vagy az asztal alatti Jézus asztalából vettünk le - egy 80-90 centiméter hosszúságú jó, suttyogós füz vagy egyéb vesszőt. Ezzel már otthon megvesszőztük a házunk népét - egyenként - megkérdezve:

-Orovics - dávics! - Hányan vannak az aprószentek?
Saddig suttyogtattuk - főleg a hátsó részét, ha nő, vagy férfit, fiú vagy lány volt is az illető, amíg azt nem válaszolta:
- 144 ezren, még annál is többen!!

Otthon, azaz a saját háznál ezért a virgácsolásért nem kaptunk pénzt, se semmit. A ház minden férfi, legénye, fuja végigsuttyogtatta az egész háznépét - nemre való tekintet nélkül.

Nagyon emlékezetes nap nekem ez az aprószentek napja, mert 1934-ben, azaz ennek a napnak a hajnalán született kisebbik hugom. Édesanyám mint frissen szült asszony, ágyban feküdt reggel, de én, s az orovicsoló gyerökök - ettől függetlenül - is végigvertük az ő, s az ujszülött Berta hugom dunyháját is.

Máshol, ahol járt az orovicsoló, ott pénzt kapott a tettéért. Először a fiúk a rokonokat, a család barátait látogattuk meg orovicsolás céljából. Majd amikor ezek elfogytak, akkor az egész ismerős - közei - falurészt bejártuk. A sárga pénz volt az egy és 2 filléres, a fehér pénz volt a 10 vagy 20 filléres. Nagy ritkán kaptunk az utóbbi, a legkisebb cimetükből a 30-as évek derekán. S ha ilyet kapott az orovicsoló gyerök, az már nagy szó volt, s sokáig emlékezett rá, hogy kitől kaptunk ilyet.

Amikor már a rokonok orovicsolása megtörtént akkor már - legtöbbször - baráti bandákba, kisebb csoportokba verődve - szinte pénzkereseti alkalomnak tekintve az egész orovicsolást - jártuk a házakat, ahová így köszöntünk be:

- Szabad-e orovicsolni?

Ha igen volt a válasz, akkor elkezdődött az abriktolás, melyet mindenki jószívvvel eltűrt, még akkor is ha néha nagyokat sujtottunk a vesszővel.

Az orovicsolás - késő délutánba nyúló - befejeződése után az orovicsoló megszámlálta a keresetét, mely néha 3-4-5 pengőre is rugott! Nagy összeg volt ez egy gyermek "keresetnek", amikor 80 fillér volt a napi napszám - látástól-vakulásig - azaz napfőköttü napnyugtáig.

E pénzből sok gyermeknek - a szülei által a pénzt kiegészítve - vettek - legtöbbször - olcsóbb ruhaneműt: kapcát, harisnyát, szipkát...

Akinek nem ezt, az tavasszal kisnyulat, galambot, a Návay-uradalomban selejtbarányt, melynek - akkor - 50 fillér volt kilója.

Lelén így köszöntöttek be a gyermekek a házba:

- Szabad-e ODORICSOLNI?

S ha szabad volt, akkor szállt a sajátos szöveg:

- Odorics - gáborics!! - Hányan vannak az aprószentök? Melyre a válasz hasonló a földéakiakéhoz.

- 144 ezren vagy még annál is többen!

Makón a már fentebb írt vesszőzést ORODICSOLÁS-nak hívták. Ennek eszköze egymás mellé - kis marokba kötött - alma-, körte-, és kékszilvagly - suttyogós vessző volt. Így köszöntöttek be - Szabó István közlése szerint - a makói orodicsolók a házhoz:

- Szabad-e ORODICSOLNI?

Ha igen volt a válasz, akkor a fiuk szájából így hangzott:

- Orodics-dávidics! Hányan vannak az aprószentök?

Erre a válasz - Ács Józsefné Kiss Ilona - 1923-ban született, makói lakos, de Csanádpalota-csigai születési adatközlőm szerint:

- 144 ezren, még öggy lepedővel!!

Aki az orodics-vesszőket suhogtatta - Szabó István szerint - még hozátette:

- Mulasd egészséggel!

Boldog ünnepléssel!

Makón az orodicsolás fogalmát keverték, mert

ORODICSOLÁS-ként is gyűjtöttem.

A makói orodicsológ - Baranyi Sándorné - 1920-ban született - makói adatközlőm szerint a lányok és asszonyok fenekén meghuzták a szoknyát, a pöndölt, a rokolyát, s volt úgy, hogy le is bakultatták szenvedő anyukaikat, s úgy suttyogtatták az összekötött vesszőnyalábot a hátsó, domborubb részen. A megvesszőzöttek türték a megvesszőzést, s nem is ellenkeztek s még fizettek is érte!

Kiszorboron az alanti volt a szöveg:

-Orodics - dávidics! - Hányan vannak az aprószentök?

S a felelet: - 144 ezren!

Itt azt tartották, ha aprószentök napján esik az eső, akkor sok himlős gyermek lesz.

CSANÁDPALOTÁN a Turi család /Turi Attila tanítványa nagyszülei/ így tartották meg emlékezetükben az aprószentekelő szöveget:

-Hányan vannak az aprószentök? - kérdezték az orodicsológ. Majd erre a fentiektől eltérő, s huncut felelet:

- 144 ezren és mindön sarokban!

Apátfalván az aprószentök-napi megvesszőzés fogalmát így fejezték ki: - Mőgeprószentököz.

Parkas Györgyné Kardos Julisknanéni, bökai, kedves adatközlőm mesélte el az alábbiakat:

Magyarcsanád-Bökényben /ez valaha Csanádpalota része is volt / - Bökében az apa kelt fel a napon legkorábban a háznál. A még alvó- ébredező - háznépének felhajtotta dunyháját, pokrócát, paplanát..., s végig kordácsolta a háznépet eme szöveg kíséretében:

- Hányan vannak az aprószentök?

S addig suhogtatta - néha a xsupasz és kopasz ruhátlan - hátsó részére - is a karácsonyi kosár tetején eddig pihenő aprószenteki vesszőket, amíg azt nem mondta a beszélő tudó emberi lény, hogy:

- 144 ezren, mőg 16 kosárral!!

Amikor a háznép megkapta a magáét, akkor a házigazda kiment az istállóba, ólba, hodályba..., s ott pedig a válaszolni nem tudó jószágai részesültek az aprószenteki vesszők áldásaiban.

Amikor már lecsendesedett minden, s a gyermekek is felöltözködtek, átküldték őket a szomszédba mustármagért. Amikor a gyermekek átérték a szomszédba, s kérték a mustármagot, azok még a szomszédtól is megkáták az aprószenteki vesszőből az ezévre rendelt adagot, a magukét. Ez kölcsönös volt, mert a szomszéd is átküldte kisinását /kisgyermekét/ azért a bizonyos apró szemű, sárga magért, s azok sem uszták meg szárazon - vesszőzés nélkül.

Olyat is hallottam, hogy a gazda kiment a kertbe, s a gyümölcsfáit és bokrait is megvesszőzte az aprószenteki vesszőkkel.

Ha végigtekintünk ezen a kis összefüggő országszegletkén, mégis milyen sok változatban él ez a kis, s mondhatni, hogy már csak élt - bátran lehet mondani - szép néphagyomány.

Rácز Sándor
néprajzkutató
Makó

-o-o-o-o-o-o-

AZ ÁRU ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJAI KÖZSÉGEINKBEN /Kafák, kupecék, piacok, vásárok/

Kereskedők a mult század és a század elején

Szatócsok

Kereskedelemre, áru ellátásra nagy szükség volt a lakosságnak már a település első napjaitól kezdve. Példa erre a legkésőbbben települt Kövegy község esete. Kövegy 1843-ban települt. A földosztást követően az első üzlet /üzleti tevékenység/ egy italmérés volt. Ahogy a század elején élő legidősebb emberek mondták: "Az első kocsmát egy ide vándorolt zsidó embör létesítötte, úgy, hogy a kukoricaföldön mérte az italt, mög a legszükségesebb börti cikkeket. Jóska zsidónak hitták az első börtöt."

Később /Jóska zsidó után/ az egyik telepes parasztember magánházában szatócs-boltot nyitott, ahol az akkori életkörülményeknek megfelelő bolti cikkeket árult.

/Abban az időben Csanádpalotán már több ilyen kis szatócsbolt volt, szintén magánházaknál. Majd az 1920-as években létesült egy nagyobb Hangya szövetkezet./

A kövegyi kis bolthelyiségben egyetlen egy "pócos télázsi vót", amely beborította a helyiség egyik oldalát. Ezen sorakozott kötegben a pipadohány, a gyertya, a gyufa /falon gyuló masina/, cukor, só, /leginkább süvegcsukor és "küsó", amit a kemence kuckójában tartottak és szükség szerint törtek belőle/. Egy kevéske lisztet is tartottak boltos, mivel az akkori szokás szerint a malomba őrlt búzát a szegény ember is. Különféle teákból: a hársfa, a kamilla, bodza, akác, valamint fűszerfélékből, őrlt paprikából nagyobb részben ömellátó volt a lakosság. A télázsi fiókjában voltak a gombok, tűk, gyári cérnák. Ezeket csak nagyon kis tételben, a fiókba zárva tartotta a boltos, mint valami különlegességet. Hiszen ebben az időben még nagyanyáink a saját maguk által fonott házicérnával vartak, kézzel. Házicérnából fontak össze "pöndöly" és gatyamadzagot. Tehát boltból vett gyári cérnáért pénzt nem adtak. Ritkán adtak pénzt a keskenyebb "butyi-gumiért", vagy a szélesebb "strupántliért". Inkább vászonból hasított madzaggal kötötték fel a "trinflit".

A télázsi előtti pulton volt az élesztő, a különféle papírok, a befőzéshez való hólyagpapír, a télázsi papír, csomagoló papír, falvédő. A télázssíval szemben felakasztva lógott a háns, gombolyagba tekert házicérna, a bakkanesszija, az ustorszija, az ustornyél, a meszelők, söprük. Lent az ecetes, olajos butykos, a petróleum, a kocsikenőcs, a festékek és egyébek. Az akkori szatócsboltok ajtaja felett csengő volt és amikor benyitottak nagyot szólt, hogy az udvaron dolgozó boltos vagy a felesége meghallja. Parasztember volt a boltos és egyéb dolga is volt, mint a boltban ülni. Amikor kintről előkerült, köszönt, azután csak annyit mondott: "Na, mit-aggyunk?"

Mire a vevő;

"Tamás bácsi aggyon mán egy cutat gyérttyát, egy pakli dohányt, mög masinát". Amelyik cukrot kért, így mondta: "Tamás bácsi aggyon mán egy kila cukrot". Abban az időben, gyerek korunkban, senki nem ejtette ki a száján, hogy kérek, mert ráfogták volna: "de uraskodik!"

A szatócsboltok a második világháborúig éltek és szaporodtak. Kövegyen már két bolt élt kocsma volt. Ezeket az üzleteket nem mindig szakképzett kereskedő vezette, hanem sok esetben képesítés nélküli parasztember is aki így kívánt jövedelemhez jutni. Például: az én apósom is földművelő parasztember volt és öregségére kocsmát és boltot nyitott. A bort a Szeged-környéki termelőktől szerezte be, meg saját maga is készített szőlőből, a bolti cikkeket pedig a makói nagykereskedőktől. /ezzel kapcsolatban volt egy kellemetlen esetem 1931-ben az egyik ilyen beszerző ut alkalmával apósomék megkértek, hogy míg távol lesznek szolgáljam ki a vevőket.

A bolti kiszolgálásról addig csak azt tudtam, hogy a cukros, sós, lisztes, rizskásás ládákban külön bádoggal van, amivel a papírzacskóba kell merni az árut. A petróleumnak, ecetnek külön mércéje van, amivel a tölcséren át a vevő üvegjébe kell önteni a folyadékot. Pontos elképzelésem volt arról is, hogy előbb az élesztőt és az élelmiszert kell kimérni, utoljára a petróleumot, a petróleum után pedig kezémosni. Ám nagyon hamar rá kellett jönnöm, hogy az elméleti ismeret kevés, ha nincs hozzá gyakorlat. Hiába oktattak, hogy: "A pü kérdésbe nincs haszon." Minden igyekezetem ellenére a tasak mellé is szóródott a cukor, a liszt, a tölcsérből pedig az üveg szájánál kibugyborékol, elfolyt a petróleum. En bizony elmértem a hasznót/.

Községeink 1944. szeptember 24-én szabadultak fel a német megszállás alól. A felszabadulást követő hetekben, hónapokban akadozott az ellátás, szünetelt a kereskedelmi forgalom. Batyuzók látták el a községeket, a környéket, akik - leginkább Romániából - tojásért, malacért hoztak sót, petróleumot és egyéb közszükségleti cikkeket. Cserekereskedelem alakult ki Csanádpalotán is. Az MKP-én belül működő asszonycsoport főtevékenysége oda irányult, hogy sót, cukrot, petróleumot, gyufát sbb. szereztek be a lakosságnak. Erre akkor csak egy mód volt, mégpedig az, hogy szalonnát, zsírt, füstölthúst gyűjtöttek össze, Szánkóra rakták és egy orosz katona kíséretében átvitték Romániába, Nagylakra. /Az országhatár átmenetileg megszűnt./ Ott találkoztak azokkal az emberekkel, akik élelmiszerekért olyan árucikket adtak, amire itthon szükség volt. A hazahozott árut szétosztották azok között, akik az élelmiszert adták, de juttattak azoknak is, akik betegek voltak és a sokgyermekes anyáknak.

1945-ben a felszabadulást követően Kövegyen is, Csanádpalotán is a lakosság fontosabb élelmiszerekkel való ellátása érdekében megalakították a Földműves-szövetkezetet. Kezdetben mint Munkásszövetkezet cse-realapon működtek. Egy kis bolti helyiség volt csupán kevés taggal, kevés pénzzel. Ezenkívül még a Hangya Szövetkezet is működött. A két szövetkezet 1948-ban egyesült és Földműves Szövetkezet néven működött tovább. A későbbiek folyamán korszerű, szakosított kiskereskedelmi, vendéglátói, felvásárlási tevékenységet folytatott. A szövetkezet keretein belül működött a fetelep, a jéggyár és a és a hűsüzem, 1956-ban épült, a benzinkut 1968-ban kezdte meg a működését, a sütőüzem pedig 1971-ben indult be.

Oláh János 1956-ban a Földműves Szövetkezet ügyvezető elnöke lett. Az ő irányítása alatt bővült, fejlődött az üzemhálózat. Vezetése alatt kiemelt szövetkezet lett.

Meghalt 1969-ben. Utódai folytatják az építő, fejlesztő munkát.

A kövegyi alapítótagok között voltak: Sipos Lajos, Barta István, Kártyik János és még sokan mások. Az első három évben mint Munkásszövetkezet csere alapon működtek. Előbb az iskolánál, majd egy bérelt magánháznál gyűjtötték a gabonát, hagymát, baromfi, tojást és ezért Romániából hoztak élelmet és egyéb fontos árut. Ugyanigy Salgótarjánból edényárukat hoztak cserébe. Az állatok Pestre történő szállítását Sipos Lajos, a gabona szállítását Luczó János végezte. Az ellátási munka értékéhezénél külön is szükséges kiemelni, hogy a palotai AFESZ működési területe hét községből áll. Ezek: Csanádpalota, Csanádalberti, Ambrózfalva, Kövegy, Nagylak, Pitvaros, Nagyér. Ezek mindegyikében korszerűen felszerelt üzlethálózat épült ki. Például a csanádpalotai önkiszolgáló ABC áruház építéséhez 1972-ben fogtak hozzá, és 1974. januárjában megnyitotta kapuit a vásárlók előtt. Az építkezés 2,6 millió forintba került. Az üzlet modern, tetszetős, városi színvonalú. Ugyanigy kiépültek a többi helyiségek, települések áruházai, üzletei is.

Csanádpalota és Vidéke AFESZ - Németh Gyula elnök vezetésével - 1980 óta öt alkalommal nyerte el a "Kiváló Szövetkezet" címet. Önmagában már ez is bizonyítéka a kiegyensúlyozott gazdálkodásnak, a folyamatos fejlődésnek, az ellátási színvonal növelésének a jól meghatározott üzlet- és kereskedelem-politikának, a dolgozók szorgalmának.

/folytatás következik/

Pánczél Józsefné

-O-O-O-O-O-O-O-

GYERMEKJÁTEKOK

/Gyermekek korában, a XX. század második évtizedében/

JÁTEKOK UTCÁN /Folytatás/

Jön a farkas: Fek, lányok szorosan egymás mellé állva, kört alkottunk. Fejünket előre hajtottuk, két kezünket pedig a hátunk mögé tettük. Hátra nézni nem volt szabad. Körös körül egy játékos járt közüllünk, ő volt a farkas. A kezében rongyból font korbács volt. Amíg a farkas körbe járt, a kört alkotó gyerekek ezt mondták: "Jön a farkas ne nézz hátra, korbácsot tart a markába."

Meg ne mozdulj, szépen állj, mert a korbács közel jár". Közben a farkas valamelyik gyermek kezébe tette a korbácsot, és tovább ment. Az a gyermek akinek a kezébe tette a korbácsot, várt pár másodpercet, hogy ne tudja senki kinek van a korbács a kezébe. Majd hirtelen a jobb oldali szomszédját ütlegelni kezdte a korbáccsal. Ez ijedten utott a kör körül gyorsan, hogy minél hamarabb visszajusson a helyére, mert a farkas futott utána, a a korbáccsal ütögette addig, amíg vissza nem ért a helyére. Ekkor a fiú átadta a helyét a farkasnak, és ő lett az új farkas.

VOATÓZÁS: Három fiú egymás mögé állt. A második és a harmadik fiú bal kezével fogta az előtte lévő fiú vállát. Ők voltak a mozdony. A jobb kezükben egy lécdarabot tartottak, ez volt a dugattyú. A többi leány és fiú, mint vagonok kapcsolódtak a mozdonyhoz. A mozdony hangos fűttyel elindult. A mozdonyt alkotó fiúk a jobb kezükben lévő lécdarabot előre, hátra mozgatva "si su" hangot adva megindultak. Mindig gyorsabban futottak. Volt amikor a vonat kisiklott, ekkor mindnyájan hemperestek a földön. Volt amikor a szembejövő vonattal ütközött, akkor a vonat kocsijait alkotó gyerekek összekaveredtek.

CSACSIÁS: Egy fiú két kezét hátra tartja. A mögötte lévő derékban meghajolva megfogja az előtte álló fiú hátra tartott kezét. A harmadik fiú felül a meghajlott fiú hátára, és a kezében lévő pálcikával ráüt a farára, és azt mondja: "Gyi Gedeon". / A községben a legtöbb szamarat Gedeonnak nevezték. Erre Gedeon "iá iá iá.." kiáltással lassan elindult. A hátán ülő fiú a pálcával enyhén ütögette Gedeon farát, hogy kocogjon. Erre Gedeon hangos "iá iá iá..." kiáltással kocogni kezdett.

FARRA PACSI. Csak fiúk játszották. Egy fiú, háttal a falhoz állt. A két kezét a hasa előtt összekulcsolva tartotta. Egy fiú pedig előtte előre hajolva, arcát a másik fiú két tenyerébe tette. Így nem látott. A többi pedig az előre hajlott fiú mögött állt, és zizegő hangot adtak ki a szájukból. Zizegés közben egy fiú a tenyerével a lehajlott fiú fenekére csapott. Ebben a pillanatban minden hátul álló fiú erős zizegő hangot adott, és kezüket magasba tartották, mintha mindnyájan ütöttek volna. Az előre hajlott fiú gyorsan felegyenesedett, és ki kellett a fiúk közül választania azt aki a farára ütött. Ha eltalálta, hogy ki ütött, akkor az hajlott be a helyére. Ha nem találta el, akkor ismét neki kellett előre hajolni mindaddig, amíg el nem találta, hogy ki ütött.

LEJÁRÓ. Csak fiuk játszották az utca közepén. Pálcával húztunk a földön két vonalat, egymástól 30-40 méterre. Az egyik vonal az ütő, a másik a "ki-bejárom" vonal volt. Az lett a fiuk közül az ütő akire a 20. sorszámrészt. Aki az ütő lett, az a vonalra állt.. A jobb kezében volt a deszkából faragott ütő. A bal kezében a tömör gumilabda. A többi fiu tulment a ki-bejáró vonalon. Ott szétszóródva várták, hogy a kiütött labdát elkaphassák. Az ütő fiu feldobta a levegőbe a labdát. A leeső labdát, el kellett találnia három dobásból, legalább egyszer. Ha eltalálta, és a repülő labda földet ért, akkor újabb ütése lehetett. Ha nem ért a labda földet, mert valamelyik gyermek a "ki-bejárónál" elkapta, akkor az a fiu azon a helyen megállt. A többi fiu pedig visszament a "ki-járó" vonalhoz. Az a fiu, aki a labdát elkapta, a labdát dobásra készen tartotta a kezében, de futásra is készen állt. Amikor az ütő fiu elkiáltotta: "Ki-bejárom", és a vonaltól futott vissza cikk-cakkban, hogy az utána futó fiu, aki a labdát elkapta, a labdával el ne találja. Ha eltalálta, akkor helyet cseréltek, ha nem találta el, akkor az ütő fiu tovább ütött.

/folytatása következik/

-o-o-o-o Bazsó Dénes

GYERMEKJÁTÉKOK - IDŐSEBBEK KICSI GYERMEKEKKEL

/Folytatás/

Tenyeresdik, ujjkiolvasók, csipkedők

A nagyobb babák ujjait és tenyerétb bizsirikelték, így játszottak velük és közben megtanították velük a mondókákat is.

a./ Bözsöre, bözsöre erre szalad a kisnyul.Kusz,kusz.

b./ Kerekecske dombocska, itt szalad a nyulacska, kusz,kusz.

Mindkét játéknál először a kisgyerek tenyerébe

csigavonalakat rajzoltak az ujjukkal. A kusz-kusz alatt pedig a hóna alját és a hasát cirógatták.

Az ujjkiolvasók nálunk leginkább elterjedt mondókája a következő volt.

Hüvelyküjj:	Ez elment vadászni.
Mutatóujj:	Ez meglőtte.
Középsőujj:	Ez hazavitte.
Gyűrűsujj:	Ez megfőzte
Kisujj:	Ez a kicsi mind megette
	Megfájdult a hasa tőle.

a./ Csip-csip csóka, vakvarjucska,
Jó volt-e a kisfiucska?
Ha jó volt a kisfiucska,
Ne csipd meg őt vakvarjucska.
Hess! Hess!

b./ Csip-csip csóka, vakvarjucska,
Komámasszony kéreti a szekerét,
Nem adhatom oda, tyukok ülnek rajta.
Hess! Hess!

A játék közben egymás keze fejét csipkedték, a végén pedig elhessegették a varjút.

Kis Jancsika kiszaladt,
Elkapott egy darazsat.
Nadrágzsebébe tette
És a combját megcsipte.
Igy ni!
A végén jól megcsipkedték a kisgyereket.

a./ Tiszavágás, Dunavágás, pofonvágás.
b./ Érvágás, vérvágás, pofonvágás.

Ezeket a mondókákat a gyerekek tenyerében levő erek simogatása mellett mondták. A pofonvágásra aztán gyengén az arcára ütöttek.

NINCS ITTHON A KISKUTYA

Ez a játék az ujjak játéka volt, ketten játszhatták a következőképpen: Egyik gyerek mindkét kezét mutató és nagyujját keresztben egymásra tette. Akkor mondta, hogy "Nincs itthon a kiskutya". Ekkor a másik nyilásba tette a mutatóujját, a másik pedig összeecsukta és úgy mozgatta az ujjait, mintha a kutya rágra volna.

"Nyisz, nyisz, nyisz!
Ezt mondták és úgy tettek mintha társuk haját nyírnák.

"Nyirom a kisbárányt,
Eladom a gyapját,
Kopasz lett a bárányka,
Mehet vissza a nyájba."
És ekkor a levegőbe lendítették a másikat.

"Töröm, töröm a mákot,
Sütök vele kalácsot,
Uccu tolla motolla,
Neked adom Ágika."
A versikét mondogatták és közben kezüket ökölbe fogva törő mozdulatokat tettek.

/folytatása következik/

Nagyfalási Ilona

MAGYAR NÉPMESÉK CSANÁDPALOTÁRÓL

BABSZEM JANKÓ

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember, meg egy szegény asszony. Dolgoztak szorgalmasan, vettek is egy kis házikót, meg egy kis darabka földet. Eltek, éldegéltek békességben, mégis bura keltek, bura feküdtek. Szomorkodtak éjjel-nappal, mert nem volt egy szem nem sok annyi gyerekük sem.

Egyszer egy szép napon a szegény ember kiment az ugarba szántani, az asszony meg gondolta főz az urának jó bablevest. Felment hát a padlásra, hogy babot hozzon le a kötőjébe. Ahogy ott rakta a babot, észre sem vette, hogy egy szem a kötője zsebibe esett. Mikor az ebéd elkészült, bánatosan felsóhajtott; hely ha volna egy kicsi fiacskám, azt sem bánám ha akkora lenne mint egy babszem, csak segítene rajtam, így még az ebédet is nekem kell kivinni! Egyszer csak megszólal mellette egy hangocska. Majd kiviszem én édesanyám. Nézelődik, forgolódik, de nem lát senkit. Aztán megint csak megszólal a hangocska; majd kiviszem én édesanyám! Hát akkor látja a szegényasszony, ott ugrál a padkán egy ici pici gyerek. No megörül az asszony, öleli csókolja azt sem tudja mit csináljon örömeiben! A kisgyerek meg csak mondja! Majd én kiviszem az ebédet édesanyám, csak ültessen rá a fazék földre! Jaj te kis Babszem Jankó, el sem éred a fazék földre, de aztán mégis lekötötte a fazék földre. Babszem Jankó meg felpattant a földre és már futott is a fazék lábánálkél! Mikor deket harangoztak már kint volt vele az ugarba. Messziről kiabált, itt vagyok édesapám, hoztam az ebédet! No meglepődik a szegény ember, hogy reggel óta ilyen szép kis fiacskája született. Hej örült-örvendezett, tán még táncra is perdült örömeiben! Aztán, hogy megebédeltek a gazda ledölt pihenni, Babszem Jankó meg fel ugrott az ökrök hátára és szépen szántogatott. Ha nem jól mentek az ökrök kiabált a fülükbe; hajsz ide, cselé oda, azok meg mentek szépen sorrol-sorra, ki nem léptek a borozdából! Hát ahogy ott szántogatott, egyszer csak ott termett egy csapat betyár. Mondja a vezér a szegényembernek, no János bácsi én megveszem magától ezeket az ökröket bár mennyit is kér érte!

Nem eladó feleli az ember. De így, de úgy erősködnek a betyárok, nekik ilyen ökör kell ami egyedül is tud szántani. Nem maguktól szántanak azok, mondja a szegényember, hanem a fiam hajtja őket! Most ámultak ám a betyárok, mikor meglátták Babszem Jankót! Kötötték is az ebédet a karóhoz, hogy megveszik a gyereket, adnak érte egy szakajtó aranyat. Nem adom én még kettőért sem, mondta János bácsi. Igérték aztán fűt, fát a zsiványok, de a szegényember csak nem akart kötélnek állni.

Közbe Babszem Jankó kihallgatta a betyárokat, hogy ha nem adja az apja aranyé sem, hát megölik és elviszik a gyereket is. Sugja hát, adjon oda édesapám maj visszaszökök én! Hát oda adta a szegényember három szakajtó aranyért. Hoj örültek a betyárok, mert úgy gondolták magukban, hogy Jankó minden kulcslyukon be tud bujni, és majd kinyitogatja előttük az ajtókat.

A vezér mindjárt be is tette Jankót a zsebébe, meg ne szökjön. Mire beesteledett éppen egy faluba értek, ott megálltak egy módos gazda házánál. megbeszélték, hogy Babszem Jankót bedugja a padlásablakon az meg dobálja nekik a szalonnát meg a kolbászt. Ugy is tettek ahogy mondták, bebújtatták Jankót a padlásra, aztán csak vártak, hogy dobálja lefelé a szalonnát, meg a kolbászt. Babszem Jankó ahelyett elkezdte

kiabálni torkaszakadtából: mit dobjak szalonnát vagy kolbászt? Milyet adjak lágyat e vagy keményet?

Egyre mondták a betyárok, ne kiabálj Jankó, felébred a gazda, de mondhatták akár mit Jankó csak kiabált, mert amilyen kicsi volt olyan nagy volt a hangja. A nagy kiabálásra felébredt a gazda két legényfiával, kaszára, kapára kaptak úgy elkergették a betyárokat meg sem álltak míg a lábuk birta.

Jankó meg levágott egy darab szalonnát. lemászott a padlásról és elindult hazafelé. Ahogy ment mendegélt beért egy sűrű erdőbe, ott meg éppen szembe jött vele egy ordas farkas. Rámordult Jankóra: adjál Jankó szalonnát. Nem adok én, mondta Jankó, kell ez nekem is, szerezz magadnak te is. Megharagudott a farkas, nagyot kiáltott: adjál Jankó szalonnát mert megeszlek, szalonnástól mindenestől!

Nem adok én még apádnak sem, kell ez nekem is felelte Jankó hetykén.

No, csak ez kellett a farkasnak, nagyra tátotta a száját és se szó, se beszéd lenyelte Jankót szalonnástól mindenestől. Mikor leért Jankó a farkas hasába, elkezdett gondolkozni, hogy is juthatna ki ebből a szorult helyzetből. Hát ahogy ott fészkelődik, forgolódik megtalálja a zsebibe a csillagos nyelű kisbicskáját. Több se kellett Jankónak, elkezdte kapargatni a farkas hasát a bicsakkal!

Ordított a farkas ahogy a száján kifért, gyere ki Jankó kiadom szalonnádat mindenedet, csak gyere ki! Nem megyek én még apádnak sem, jobb helyem van idebent, mondta a gyerek, mert félt, hogy a farkas a nagy szájával összeharapja. De a farkasnak egyre jobban fájt a bicsko nyoma, megint kérlelni kezdte Jankót: gyere Jankó kiadom a szalonnádat, mindenedet csak ne kapard a hasamat!

Jól van, mondta Jankó, vigyél el az édesapámhoz trottyancsál be az oldalsóablakon. Futott a farkas mint akinek a szemét vették, meg sem állt a szegényember házáig, ott aztán betrottyantotta Jankót az ablakon.

Több se kellett Jankónak, elkapta a farkas farkát
és torkaszakadtából ordítani kezdett: Édesapám
farkast fogtam, farkast fogtam!
Ugrott a szegényember, felkapta a kisbaltát a fa-
vágóról és egyből lecsapta a farkas farkát!
Futott a farkas farka nélkül míg a lába bírta.
Jankónak meg vart az anyja szép kis bundát a far-
kas farkából, tán még most is megvan, ha el nem
szakadt!
Eddig volt, ~~amasse~~volt az ülepem tele volt, akinek
legjobban tetszett kanalazza ki belőle.

Németi Bálintné
gyűjtése

-O-O-O-O-

Asztalos P. Kálmán

UJÉVRE

Ballag a vén tarka Élet s ismét lejártunk egy évet!
Igaz, hogy nagy ügyvel, bajjal s több kacskaringós
szavakkal!...

És most-, csak őszintén valljuk - :
kezdhetjük, hol abbahagytuk.
Kivánhatunk az új évre - éppen úgy,
mint most egy éve - : táncos farsangot
a lánynak s kisbabát, kik gólyát várnak.

Legyen az új év - úgy kívánom:
mindenkinek dinom-dánom!
S adjon az Isten a parasztnak dus aratást,
ha aratnak, s az iparnak, mint azelőtt:
adjon az Ég dusan vevőt.
De az ára - minden ára! - stimmeljen ám a buzára.

Legyenek nagy disznótorok, s a suszterok,
papucsosok, szabók, szücsök, kalaposok,
bognárok és lakatosok, jó kántorok
és piktorok s mindennemű direktorok,
nomet aztán mindaz a sok fel nem sorolt
gége-torok, ha szomjazik -
annyit mondok - áztassák meg ~~adójó~~ borok!

Kedvünk legyen határtalan s buba borolt
baráttalan badarságot e világon
senki soha ne csináljon!
S hogy jót nevéssen az ember:
fuljon meg minden rossz rendszer!
És ez évben ne legyenek szipolyozó férgek,

legyek, nyakra-főre rendeletek,
kóbor kutyák, veszett ebek!

És a Tisztelt Házban, Pesten:
mindenki jól viselkedjen!
S honatyáink - kutyafáját! -
gyűrjék fel a gatyá szarát!
még a fődi kiskirályok-,
mert ilyet még sokat látok! -
addig huzódjanak vissza,
amíg a gatyájuk tiszta...
S mindennek a tetejébe
kivánom, hogy az új évre,
ha ma nem, hát holnap
- végre -
Legyen béke, béke, béke!

-o-o-o-o-o-

A gyűjtemény gyarapítói:

Mari Imréné Csanádpalota, Délibáb u.

1 db. kanapé

Zsigmond István Csanádpalota, Sirály u.

Régi iratok, könyvek, fényképek, térkép.

-o-o-o-o-o-

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Karácsonyi Ünnepségek: A Kelemen László Művelődési Ház nyugdíjas klubja ez évben is megtartotta hagyományos karácsonyi ünnepségét. A szépen feldiszitett klubhelyiségben összegyűlt idős emberek a gyertya gyújtással, karácsonyi énekeket énekeltek. Majd a klub vezetői teával és süteménnyel vendégelték meg a klub tagjait.

Az öregek napközi otthonában szintén ünnepélyes keretek között tartották meg a hagyományos karácsonyi ünnepséget, amelyen résztvettek az iskolás gyermekek is, akik az alkalomhoz illően, verssel, énekkel tették meghittebbé, emlékezetesebbé ezt a kedves ünnepséget. A karácsonyi ünnep alkalmával az otthon gondozottai között szeretetcsomagot osztottak ki.

Az ünnepségsorozat a házi szociális gondozottak és a napközi otthon időseinek összevont ünnepségével folytatódott, amelyet a gondozási központ vezetői rendeztek a művelődési házban. Az ünnepi hangulathoz hozzájárultak az iskolások, Csókási Nándorné tanárnő vezetésével. Az ünnepségen szeretetcsomagot osztottak szét az idős gondozottak között, amelyhez édességgel, szaloncukorral a Vöröskereszt községi alapszervezete is hozzájárult.

-O-O-O-O-O-

MAKÓI SZILVESZTEREZÉS A makói nyugdíjas klub december 28-án vidám szilveszteri mulatságra hívta a csanádpalotai nyugdíjasok klubját és tagjait. A szilveszteri estet a szegedi művészek műsora nyitotta meg. Majd kezdetét vette a vigasság, amelyet szendvics evés és tombola tett változatossá. A szilveszteri kirándulás nagyon jó hangulatu mulatozással ért véget.

-O-O-O-O-O-

NÉPSZÁMLÁLÁS Az országosan elrendelt népszámlálás községünkben is lezajlott. A kijelölt hivatalos személyek házról-házra járva fölvtették a szükséges adatokat.

-O-O-O-O-O-

Tüdőszűrés A Csongrád Megyei Tüdőgondozó Kórház január 16-tól 26-ig tüdőszűrést végzett Csanádpalotán, az orvosi rendelőben. A szűrés kiterjedt a vizelet és vérnyomás vizsgálatára is.

-O-O-O-O-O-

Évforduló A Kelemen László Művelődési Ház nyugdíjas klubja január 22-én ünnepelte megalakulásának 8-ik évfordulóját. A Fényes étteremben tartott ünnepségen megjelentek a makói nyugdíjas klubja 40 taggal, Kőműves Sándor elnök kíséretében és a battonyai klub 44 tagja, Rausz Gyula elnök kíséretében. A vendégeket és az ünneplő tagokat Nyerges Erzsébet /Ibolya/ és Vass Lászlóné szívélyes hangon, szeretettel köszöntötték, míg a palotai klub közkedvelt Margit nénije /Horváth Istvánné/ Erdélyről szóló, megható verset mondott el, amely ezekben a napokban nagyon is aktuális lett. A vers a következő volt:

Szerzője: Kárpáti Piroska, akit ezért a versért felakasztottak - székely-magyar tanítónő volt.

Vizek hátán nem ring a csolnakod
 Székely anya nem szül több magzatot,
 Vadon, puszta lesz az egész vidék,
 S végzetül ez sem lesz elég,
 A föld megindul, mennyből megszakad
 De Székelyföld csak magyar marad.

Ezután a palotai klub asszonykorusa énekével kel-
 tett jó hangulatot a 140 fős közös vacsorához, melyet
 az étterem pincérei szolgáltak fel, miközben a batto-
 nyai klub egyik tagja énekével szórakoztatta az
 egybegyűlt vendégsereget. A Vacsora után vidám han-
 gulatu mulatozással, fergeteges tánccal ünnepeltek
 a három klub tagjai, feledve minden bajt és bánatot,
 Majd a jó kapcsolat fenntartásával bucsuztak egymás-
 tól.

~O~O~O~O~O~

A Kelemen László Művelődési Ház honismereti köre
 - Schüsler Istvánné vezetésével - az iskolás gyer-
 mekek honismereti nevelése érdekében előadásokat
 tartottak. Az előadásokat Tóth Ferenc nyugalmazott
 muzeum igazgató, Fejér Gábor és Halmágyi Pál, a
 makói muzeum igazgatója tartotta. Az előadások té-
 mája Csongrád Megyei, valamint Makó multja és fej-
 lődése.

~O~O~O~O~O~

Nyugdíjasok ülése: A Szabadság Mezőgazdasági Terme-
 lőszövetkezet a soronkövetkező közgyűlés előkészíté-
 se érdekében a nyugdíjasok munkahelyi közösségi
 ülését 1990. február 1-én tartotta a művelődési ház-
 ban. Téma: az akapszabály módosítása a földdel és
 háztájival kapcsolatban.

~O~O~O~O~O~

Termelőszövetkezet közgyűlése A csanádpalotai
 Szabadság Mezőgazdasági Termelőszövetkezet 1990.
 február 9-én tartotta közgyűlését a Kelemen László
 Művelődési Házban.

A közgyűlés napirendje: a tisztségviselők felmentése,
 az új tisztségviselők jelölése és választása.
 Majd az 1989. évi gazdálkodásról, a vezetőség munkájá-
 ról Hajas László elnök tartott beszámolót.

~O~O~O~O~O~

Takarékszövetkezet gyűlésére február 15-16-án került
 sor a művelődési házban, ahol Nádudvari János elnök
 tartott beszámolót a szövetkezet 1989. évi tevékeny-
 ségéről. A közgyűlés tombola sorsolással zárult.

ÁFÉSZ részközgyűlés A Csanádpalota és Vidéke ÁFÉSZ Igazgatósága és Intézőbizottsága február 21-23-ig tartotta részközgyűléseit az I. sz. vendéglőben. Napirend: Az Igazgatóság és az Intézőbizottság beszámolt a szövetkezet 1989. évi tevékenységéről és az 1990. évi feladatokról. A továbbiakban a szövetkezet küldötteit újra kellett választani. A részközgyűlés itt is szintén tombola húzással zárult.

--o-o-o-o-o-o--

Kiállítás 1990. január 27-28-ig diszmadár kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők a Kelemen László Művelődési házban.

A kiállítás rendezői: Deli István, Csorba József Steik Mátyás és Kimpán János. A kiállítást színesítette, hogy a kiállított diszmadarakat - tombolán - meg is lehetett nyerni. Sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az hogy a kiállítást több mint 500 fő tekintette meg.

--o-o-o-o-o-o--

Farsangi karnevál A csanádpalotai általános iskola ez évben is megrendezte a hagyományos farsangi karneválját. A rendkívüli színes, ötletes jelmezekben több mint 60 csoportos és egyéni felvonuló vett részt. Valamennyi jelmezes jelenet szinte örömmel vidámsággal töltötte el úgy a szülőket, mint a gyermekeket. Etelről, italról /szendvics, üdítő stb./ a szülői munkaközösség és a művelődési ház büféje gondoskodott. A mulatságban nem kis izgalmat hozott még a tombola, hiszen az értékes főnyeremény itt is egy torta volt.

--o-o-o-o-o-o-o--

1990. február hónapban Szállást Biztosító Idősek Klubja nyílt, Csanádpalota, Délibáb u. 2. szám alatt. Az intézmény hétfőtől- szombatig nyújt teljes ellátást az időskorúak részére.

Az intézménybe 16 fő elhelyezését tudják biztosítani. 2 db. 5 ágyas, 1 db. 4 ágyas, 1 db. 2 ágyas, ebédlő, társalgó, vizeshelyiségek /fürdőszobák, zuhanyzók/ biztosítják az itt lakók kényelmét.

A lakószobák berendezése esztétikus, minden tekintetben az idős emberek kényelmét szolgálják. Az intézmény az itt lakók részére háromszori étkezést biztosít. A lakók saját ruháikat használhatják, ágyneművel és textiliával az intézet ellátja, mosásáról gondoskodik.

Napi rendszeres elfoglaltságot biztosítanak klubban a különféle sajtótermékek, TV, rádió, kártya, esetenkénti filmvetítések, családi és társadalmi ünnepek megrendezése, A foglalkoztatási formák igénybevételeit ki-ki saját alhatározása és kedvtelése alapján, önkéntesen határozhatja meg. A gondozásért díjat kell fizetnie a bentlakónak, mértékénél saját havi jövedelmét veszik figyelembe. 70 éven aluliaknál 4.190.-Ft alatt, 70 éven felülieknél 4300.-Ft alatti jövedelemmel rendelkezők térítési díjat nem fizetnek. A gondozási központ vezetője: Kriván Sándorné.

Pánczél Józsefné

74. 77

1990. június

P A L O T A I K R Ó N I K A

A csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház hon-
ismereti körének lapja

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti:	Szerkesztő Bizottság
Berítőlapp:	Vass Józsefné
Kiadja:	Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsa Kelemen László Művelődési Háza
Felalós kiadó:	Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

T A R T A L O M

- 1./ II, világháboruban elesett katónák
névsora 1. old.
- 2./ Németi Bálintné:
NEVES PALÓTAI EMBEREK /folyt./ 3. old.
- 3./ Rácz Sándor
MATYÁS KIRÁLYRA EMLÉKEZVE 3. old.
- 4./ Pánczél Józsefné
AZ ÁRU- ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJA
KÖZSÉGEINKBEN /folyt./
/kofák, kupecsek, piacok, vásárok/ 7. old.
- 5./ Bazsó Dénes
GYERMEKJÁTEKOK A XX.sz. MÁSODIK
ÉVTIZEDÉBEN 8. old.
- 6./ Nagyfalusi Ilona
GYERMEKJÁTEKOK - IDŐSEBBEK KISZI
GYERMEKEKKEL 11. old.
- 7./ Németi Bálintné
NÉPMESÉK CSANÁDPALOTÁRÓL
A MEDVE ÉS A GYERMEK 13. old.
- 8./ Nagyfalusi Ilona
ÁLLATOKKAL KAPCSOLATOS HIEDELMEK,
BABONÁK 15. old.
- 9./ Asztalos P. Kálmán
ARATÁS ELŐTT c. verse 16. old.
- 10./ Pánczél Józsefné
JELENÜNK KRONIKÁJA 17. old.

Az országban utazgatva, szinte minden faluban találkozhattunk I. világháborús emlékművel. Sajnos a II. világháborús elszett katonáknak addig nagyon kevés helyen állítottak emléket. 1989.-ben néhány helyen kezdeményezések indultak és elkezdték a hősi halottak nevét összeírni. Csanádpalotán a FKGP - Hadobás Mihály, Gál István Hangai József, Mészáros János, Repa János, Nagy Antal, Mikulán Pál, Oláh Sándor, Benke Marcell - tagjaiból alakult bizottság kezdte meg az összeírást, felkutatást. Adatot szolgáltatott még a honismereti szakkörünk tagja Nagyfalusi Ilona is. Ezután adjuk közre az addig felkutatott neveket, azzal, hogy aki olvassa ezt az írást és tud még olyan valakiről aki kimaradt a felsorolásból, írják meg nekünk.

Asztalos József	Halasi György
Asztalos Lajos	Hangai László
Asztalos László	Hangyál Pál
Asztalos László	Hám Mihály
Bajusz Pál	Huszár Tamás
Bakai Mihály	Janosik Mihály
Benke Tamás	Kakuja Mihály
Bogdán Antal	Kiss András
Bogdán Kálmán	Kiss József
Bokai Mihály	Kocsis Károly
Borbély Mihály	Kodrán János
Bocsik András	Kókai Sándor
Demjén János	Kosztka János
Dufka Lajos	B. Kovács András
Erdélyi Pál	Kovács Gyula
Faragó András	D. Kovács Ilona
Faragó Lajos	T. Kovács Kálmán
Fekete András	Kovács Lajos
Flórián József	Kovács Lidia
Flórián József	Kovács Marcell
Fodor István	Kovács Sándor
Gajda István	Kulik István
Gajda József	Lamoli József
Gajda Sándor	Lasztóczy Gyula
Galkóczy János	Laudisz Sándor
Gazsó István	Ludányi György
Gazsó László	Ludányi István
Gazsó Mihály	Ludányi János
Gál Antal	Ludányi Mihály
Gyenes Péter	Magyar Mátyás
Gyürki Mihály	Mari Imre
Hadobás Balázs	Mátó Cs. István
Hajnal József	Mészáros Lajos
Halasi István	Mészáros Sándor

.....	
. Mikulán Antal	Szabó József
. Mikulán László	Szántó József
. Milos István	Szeles András
. Molnár József	Szeles András
. Nagy Balázs	Szeles András
. Nagy Géza	Szikszai András
. Nagy István	Szikszai András
. Nagy József	Szőke Mátyás
. Nagy Lajos	Szőke Sándor
. Német István	Szűcs Pál
. Nyári Árpád	Takács István
. Nyerges József	Turi István
. Nyiga Mátyás	Turi Simon
. Ormándi István	Vajda Mihály
. Pajtás Gyula	Varga István
. Pusztai László	Varga József
. Rakonczai István	Varga Sándor
. Rakonczai Sándor	Vince Mihály
. Réz Mátyás	.
. Rója Illés	.
. Rója Márton	.
. Sójnoczki János	.
. Szabó István	.
.....	

NEVES PALOTAI EMBEREK /VI. rész/

HALÁSZ ÁRPÁD /1903-1985/

Egyszerű cipőszmester volt. Tiszteletre, becsületre nevelte gyermekeit és a palotai fiatalságot. 1945 után kezébe vette a község kulturális életének ügyét. Szervezett, rendezett, engedélyek után futkosott, pénzügyeket intézett, és ha a helyzet úgy kívánta, szereplőként is elősegítette egy-egy műkedvelő előadás sikerét.

"Mi akkori táncoslábu lányok, fiuk, ma már nagymák, nagypapák nagyon sokszor emlegetjük: hogy is volt akkor?"

Könny szökik a szemünkbe, ha eszünkbe jut, milyen türelemmel tanította a szavak, mondatok értelmét, jó kiejtését. Bicegő lábaival mutatva a lépéseket, tanította a néptáncosokat. Sikeres előadások sorozata dívsérte munkáját, annak nagyszerűségét. Oriási sikert aratott az általa rendezett: Szabadszél, Csárdáskirálynő, A nagymama című előadások. Ezek mellett sok műsoros estét, hangulatos bálakat, tanfolyamokat, szakköröket szervezett. Igazán közéleti ember volt. 82 évesen halt meg, de szívünkben és emlékezetünkben örökké élni fog.

Németi Bálintné

—O—O—O—O—O—O—O—

MÁTYÁS KIRÁLYRA EMLÉKEZVE

Telkibányán, néprajzkutatás közben találkoztam Dienes Menyhért András híres kopjafafaragóval. E kedves és hűséges adatközlőmtől gyűjtöttem az alantiakat, s azokat szöveghűen adom közre:

- Telkibányától keletre van a Királykutja. Ez a hely az Eperjes-Tokaji hegylánc hegyközébe ékelődve, gyönyörű kirándulóhely.

A monda szerint ezen a helyen járhatott az igazságos Mátyás király. A monda alapján készülhetett a forrás vizinél található Szép Ilonka sírja is, melyet a néphagyomány szerint tartanak fenn.

A hideg és bővizű forrás felett található egy pinceszzerű jégbarlang. E barlangban augusztusi hónapban is jégcsapok találhatók. A hely történetének hitelességére utalva "Király kutja" című, a szájhagyományban megőrzött ballada, mely líraiságában hőven ábrázolja a gyönyörű tájat, s emléket állítva Mátyás királynak is:

Király kutja

Mátyás király felől szól a rege
Aki nagy becsben állt a nép előtt,
Melynél vándor, diák, utas, vadász
Képében megszállt, megfordult vala;
S hol a tányér, hol a párha alatt
Sok szép aranyat hagyott.

Ki ösmeretlenül lesé ki a
Hamis bírót, s huza-vonó urat.
Es volt ijedtség, volt hála, öröm,
Annyi szomorú, s tréfás jelenet,
Ha végre magát megösmerteté.

A népnek ő is nagy embere!
Ő az, kit ajka mindenek felett
Igaz voltaért dicsér, emleget
Es országszerte tetteiről regél.
Ha elfelednék is a paloták;
De a kunyhókban mindörökre él.

Kiséretével Mátyás egykoron
Abauj bércein vadászgatott,
A legnagyobb helyen útvén tanyát.
Mert, amit egyre óhajt, s keres
Tevékeny lekke: munka, zaj, kaland.

S fölkelvén a vadkergető csapat.
Mozdul a vén erdő, kint midőn
A lombos tölgyek koronáiban
A szeles vihar belebonyolul,
Es kivergődni nem tud hirtelen,
Guzzsá csavarja bár az ágakat.

Hosszu kiáltás nyult a fák között,
A bérceen kürtszó harsogott.
Előre, hátra ebsereg csaholt.
Ele süvöltés és süket robaj
Veré föl a bérc rejtekét, zugát.

S rengeteknek öblös keble
Ijedtében rá visszhangként felelt.
A tányáikon felriadt vadak
Rakásra hullottak a csoport előtt.
S Mátyáson nem tett senki tul.

De midőn a vig vadásztanyán,
Ropogva égő tüzrakás körül
Zöld gyepre csapta a sereg magát,
Hogy kipihenné fáradalmait,
Midőn körüljár a nehéz kupa.
A kövér szarvas nyárson sisteger,
S élénk vitába lép át a beszéd
A nap gyönyöre, s akadékiról.

Mátyás király nem szóla senkinek,
Kerül-fordul,- s egyszer csak elveszett.
A völgyben egyszerű falvacska volt.
A falvacskában annyi rózsasarc.
S őnagyságának tetszegg a kaland.

Imigy elhagyván egyszer a tanyát,
Hűvös forrásra bukkant mentiben,
A hegy tövénél, napkelet felől.
És a forrásban ifju pórleány
Bugygtatá zöldmázu korsaját;
Dalolva tartván azt a víz alatt.

Nyájas szavakkal üdvözlé elébb,
Es kért ezután egy ital vizet
A fiatal leánytól, deli szép vadász.
S a szép vadásznak az ifju leány
Szó nélkül nyujtá a hűvös italt,
Es minden vére szép orcába ment.

De a forrásviz el nem oltá
A vadász szomját, melyben az esedt.
Bámulva a szűz arcát, természet,
Szemeivel itta kecsseit mohón.

De égő ajka váltig szomjazott.
A lányka olyan ártetlen vala.
Piros ajkát csók nem érte még.
S a szép vadász oly szomju, oly heves.

Kut fölé hajolván ujolag
Kis korsajával a bájos leány.
Mélázva nézett a fenekére le,
Akkor meglopván a heves vadász.
Átkarolta karcsu derekát,
S piros ajkára hő csókott nyomott.

Aztán egyik se tudta, hogy esett /?/
A szép leányka ékes korsaja
Váletlenül lehullt és összetört.
S ijedtében a völgyi forrás
Azonnal jéghideggé borzadt.

A szép vadász többé meg nem jelent.
Elhagyta a vidéket a király.
A lány pedig, miképp a monda szól,
Könnyes szemmel, halványan kijárt
A völgyi forrás mohos szélihez,
Ülvén felette busan, egyedül.
Hosszan merengett felbuzgó vizén.
Szemében könny és hű emlékezés.

Mátyás királyra emlékezve -
közreadja:

Rácz Sándor
néprajzkutató

AZ ÁRU- ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJAI KÖZSÉGEINKBEN

/Kofák, kupecsek, piacok, vásárok/

Kereskedők a múlt században és a század elején.

Gyolcsos tótok

A múlt században és a század elején községeinkben - Kövegyen és Csanádpalotán - rendkívül ismertek voltak a "gyolcsos tótok", akik a hátukon hordták a nagy batyujukat és járták az utcákat és kiáltozták: "Gyolcsot vegyének!" Ezeket a batyusokat már mi a század elején élő - gyerekek is nagyon jól ismertük és a hátunkra vett batyúval utánoztuk őket. Kiáltozva: "Gyolcsot vegyének!" Tréfát, játékot csináltunk velük, még a felnőttek is. Amikor kisgyereket vettek a hátukra, tréfából megkocogtak vele, ismételve: "Gyolcsot vegyének!" Mi gyerekek pedig szaladtunk a gyolcs után, mondván: "Egyem a gyolcs" és megcsipkedtük a kisgyerek fenekét.

A gyolcsos tótok háziszötteket is árultak, holott az itteni lakosság mindenféle foglalkozott fonással, szövással. Például a 3.500-4.000 főt számláló Csanádpalotán abban az időben 17 takács élt, és a 800 főt számláló Kövegy községben is néhányan foglalkoztak háziszövással. A gyolcsos tótok ezért inkább a gyári szövésű finomabb gyolcsokat, selymeket hozták nagyobb tételben, amit a felvidéki gyárakban készítettek. És ezzel a magukra szedett batyúval azután addig vándoroltak, amíg el nem adták azt. Szinte minden ház előtt megtelepedtek, ha volt komoly érdeklődő. Kezdetét vette a kitergetés, kínálgatás, majd az alkudozás. Szokás volt abban az időben minden darabra külön alkudni. Ha meg volt vele elégedve a gazdasszony, amit letudott alkudni, akkor megvette azt. Sőt, némely helyen egy kis meleg ételt is kaptak. Ahogy az idős Jancsik András bácsi és a nászasszonya, Gajdáné mesélték a batyusok közelebbi ismeretségbe kerültek némely lakossal, ahol meg is alhattak, ha rájuk sötétedett. Ugyancsak ők mesélték, hogy az így vett anyagokat még a varrónők is kézzel varrták abban az időben. Négy-öt, hotszeles szoknyákat varrtak, és a bőgatyák egy-egy szárához is két-két szél vásznat használtak fel. Ezeket mind kézzel varták össze. Csanádpalota első varrónője Szekeres Mihályné volt, aki szintén kézzel varrta a ruhákat, csak a múlt század végén vásárolta egy házalótól a község első varrógépét.

Az első világháború után, a két világháború közötti időben itt nálunk szünetelt a batyuzás. A második világháború végén kezdődött újra, amikor élelemért jöttek le a Felvidékről és Romániából. Jelenben pedig itt nálunk minden idők legnagyobb batyuzása folyik.

RŐFŐS ZSIDÓK

A "Rőfős zsidók" már nem a hátukbnnvitt batyuval árulták a vásznakat, selymeket, batiztokat, az ágy-huzatnak való kanavászokat, hanem lovaskocsival járták a környező piacokat, vásárokat. Az első világháború előtt nagyobb körzetük volt, mert átjártak Nagylakra, Aradra és több Románia által megszállt helyiség piacára. Némely rőfős zsidónak üzlete sem volt /csak kis helyiségben tárolta az áruját/, hanem valamelyik kis földű, lóval rendelkező parasztembert fölfogadott állandó fuvarosnak és ezzel járták a piacokat, vásárokat. Minden szerdán, pénteken és vasárnap korán reggel mentek Palotáról a makói piacra. Amikor - gyermekkoromba - Kövegy főutcáján átzörgött a kocsijuk, édesszüleim ezekkel a szavakkal költögettek: "Hatóra, mén a zsidó Makóra!" /Ugyanis a müut elkészülte, 1910 óta Kövegyen keresztül közlekednek a palotaiak, míg azelőtt a palotai csordajárás mellett elhuzódó "régi makaji uton" közlekedtek/. A rőfős zsidók az árulni való vásznakat nagy ládába tették a szekérre, ezenkívül vittek sátorponyvát, rudakat, deszkát, amelyből - a fuvaros segítségével - sátra emeltek. A kecskelábra tett deszkákára pedig rárakták az árulni való vászhakat.

A gyorsas tótok és a rőfős zsidók abban az időben - a múlt században és e század elején - rőffel mérték a vásznat. A jobb kezük mutató és hüvelyk-ujja közé fogták a vászon végét, a másik kezükkel megball mellükre helyezték a vásznat, ez volt a rőf /kb. 80 cm/ Ismeretes másik módja a mérésnek: "A rőf mellközéptől a kinyújtott balkar ujjhegyéig tartott". Más volt az eredmény, ha hosszú karu férfi mérte és más, ha rövid karu mérte. Abban az időben rőffel és széllél/a vászon szélessége/ mérték, nemcsak a varrónők, hanem a háziasszonyok is könnyen megvarrták a négy-hatszeles rokolyákat, csak a hosszát kellett megmérni és levágni. Azután kézzel egymáshoz öltögették az egyenes szeleknek a szélét, majd a derekánál "türe szödték", beráncolták és keskeny korcot varrtak rá, amire gomb vagy kapocs került. Az alját fölszegték és készen is volt a rokolya. Ugyanilyen könnyen készült az alsószoknya és a pendely vagy a bógatya.

Slafrokot nagyanyáink még nem igen hordtak.

A "rőfös zsidóknál" csakugy, mint a "gyolcsos tótoknál" alkudozással ment a vásárlás. A kereskedő többet mondott az anyag áránál, mert tudta, hogy engedni kell belőle. A vevő pedig kevesebbel kezdte az alkudozást és ezután még ígért rá. Amelyik vevőnek nagyon megtetszett az áru, az többször is visszament alkudni. A zsidó pedig lelkendezett, hogy az első vevőt nem engedheti el, ezért nagyon olcsón adja.

/folytatás köv./

Pánczél Józsefné

-O-O-O-O-O-O-O-O-O-

GYERMEKJÁTEKOK

/Gyermekkoromban a XX.sz. második évtizedében/
/Folytatás/

Csen csen gyűrű: Fűk lányok vegyesen játszották. Árok partján egymás mellett szorosan ültek. Egy volt közüllünk a "gyűrűs", egy meg a "macska". A "gyűrűs" az árokban volt, a sor előtt. A kezében egy kis vaskarikát tartott, a gyűrűt. A "macska" távol volt az ülő sortól. A sorban ülő gyerekek a két tenyerüket nyitva a testük előtt tartották. A "gyűrűs" a gyűrűt a két csukott tenyerébe tette, és ment a sorok előtt végig. Összecukott két tenyerét belehelyezte már másodpercig az ülő gyerekek nyitott tenyerébe, és közben ezt mondta: Csen csen gyűrű, arany gyűrű, nálad van a gyűrű. Cicc! Májat adok! Azalatt az idő alatt, amíg a mondókát elmondta, valamelyik gyermek kezébe csuszította a gyűrűt. Mire a macska a sorhoz ért, minden ülő gyermeknek csukva volt a tenyere. Nem láthatta a "macska", hogy melyiknek a kezében van a gyűrű. A "macska" rátette egyik ülő gyermek fejére a kezét, ettől kiindulva minden szónál másik gyermek fejét érintette meg a kezével. Közben ezt mondta: "Itt a pipa itt füstöl ki, ettől kérem ez adja ki." Erre mindegyik gyermek kinyitotta, a zárt tenyerét. Ha eltalálta a gyűrűt, akkor hyelet cseréltek. Az ülő gyermek lett a "macska". Ha nem találta el, akkor továbbra is ő maradt a macska mindaddig, amíg el nem találta.

KANÁSZOS Öt fiu játszott, Négyyszögben 4 lyukat kapartunk a földbe, egymástól 3-4 méterre. A lyukak 2 tenyérnyi nagyságúak voltak. A négyyszög közepébe nagyobb lyukat ástunk, ez volt a "községháza". Mind az ötünknek volt kb. 120 cm hosszú, elég vastag botunk. A játékhoz kellett még, legalább ökölnyi nagyságú fagolyó. Ez a golyó, rendszerint régi butordisz volt. Ez a fagolyó volt a disznó.

A játék így kezdődött: Mind az öten a bot egyik végét fogva, a másik végét bedugtuk a "községháza" lyukba, és körbe forogva háromszor mondtuk: Csócsa mócsa, csörög a csócsa, egy. Csócsa mócsa, csörög a csócsa, kettő, csócsa mócsa csörög a csócsa három. A három szóra kirántottuk a "községháza" lyukból a botot, és gyorsan beledugtuk a végét valamelyik négyyszögben lévő lyukba. Együküknek nem jutott lyuk, ez lett a kanász. A kanász a botjával kiguritgatta a fagolyó "disznót". A legeltetés után hajtotta vissza a községházába". A négy botosnak pedig az volt a feladata, a "disznót" ne tudja behajtani a "községházába". Ezért a botjukkal iparkodtak akkorát ütni, hogy a kanász az üresen maradt valamelyik lyukba, bele ne tudja dugni a botja végét. Ha ez sikerült neki a disznót behajtani a "községházába, akkor előről kezdődött a játék.

LABDÁZÁS. Gumilabdával főleg a leányok játszották. Volt a földhözverőcske, és a falhozverőcske. A földtől vagy a faltól visszapattanó labdát, a tenyerükkel visszaütögették, és számolták, hogy kinek hány-szor sikerült visszaütni. A földhözverőcskét nemcsak helyben, hanem sétálva, és szaladva is játszották. Kör is alkottak. Egy lány a kör közepén állt. A többiek úgy dobálták a labdát, hogy a lány ne tudja alkapni, akkor helyet cseréltek.

GYERE KATI TÁNCOLNI. Egymással szemben sorban álltak a lányok és a fiuk. Fogták egymás kezét. A lányok legugoltak. A játék ezzel a párbeszéddel kezdődött: "Gyere Kati táncolni!
Nem tudok!"

Ezután a fiuk a guggoló lányokat kezüknél fogva, felfelé rángatták, és közben ezt dalolták: "Látod Kati, hogy tudol, csak énnekem hazudol." Ha a leányok a guggoló ugrádozásban elfáradtak, akkor a fiuk guggoltak le. Ekkor a dal szövegében Kati helyett Pali nevet mondtak.

/Folytatás következik/

Bazsó Dénes

GYERMEKJÁTEKOK - IDŐSEBBEK KICSI GYERMEKKEL

/folytatás/

HINTÁZTATÓK

Régen is, ma is szeretik a gyerekek, ha mozgatták őket. A nagyobb testvéreik karjukra vették és jobbra-balra ringatták őket. Közben ezeket a mondókat mondogatták.:

Hinta-palinta
Régi Duna kiskatona
Ugurj a Dunába!

Hinta-palinta
Benne ül az Agika

Zsipp-zsupp kenderzsupp
Ha megázik kidobjuk.

Hinta-palinta
Szépen szól a muzsika

Hinta-palinta
Karácsonyi kis Pista.

Ha már nagyobb volt a gyerek, két madzagot felkötöttek egy gyümölcsfára az udvaron, közéttették egy fát, erre ráültették és lökdelték. Ilyenkor is ezeket a verseket mondták.

HÖCÖGTETŐK

A picik ha ráültek a sámlira, keresztbefordultak rajta és a következőképp verseltek.:

a./ Gyi te cocó, gyi te ló!
b./ Gyi te paci, gyi te ló!

Ha játékos kedvében volt a család, egyik szülő vagy testvér fölkapta a hátára a kislányt, vagy fiút és szalad vele körbe az udvaron, közben pedig ezt kiabálta:

a./ Gyolcsot vegyenek!
b./ Dócsot vegyenek!

Erre a többiek elkezdtek csipkedni a kisgyerek pop-siját és visszaválaszoltak: - Enyém a dócs!

Ráültették a térdükre a babát és a mondóka közben rázták le-föl őket, mintha lovon ülnének.

Hopp-hopp hat óra
Megy a kocsí Makóra
Szénát adunk a lónak
Abra-kot a csikónak
Hogy gyorsabban fussanak.

Hipp-hopp katona
Felpattant a lovára
Pengett a sarkantyúja
El-vágtat a csatába.

JÁTEKOK ÖLBEN ÜLŐ GYEREKKEL

Mese, mese, meskete
Volt egy kutyám fekete,
ráfeküdt a kűszöbre,
Es kilógott a nyelve. /kinyujtották a nyelvüket/

Mese, mese mátká
Fekete madárka
Rászállt a fára,
Onnan a válladra. Hopp. /Rácsaptak a vállára a
babának/

Ciróka-maróka,
hol voltál kis cica? /simogatták az arcát/
Tejfelt nyalogattam,
egeret is fogtam,
egyél, neked is hoztam. /nyalták a szájuk szélét/

En is pisze, te is pisze. /összedörzsölték az orrukat/
Gyere pisze vesszünk össze. /hadonásztak a kezükkel/

Lóg a lába lóg a, /a baba a lábait lógatta/
Nincsen neki dőga.

Egy kis kutya meglátta
Bokáját megharapta. Hammi! /elkapták a bokáját/

Nagyfalusi Ilona

-o-o-o-o-o-o-o-

NÉPMESÉK CSANÁDPALOTÁRÓL

A medve és a gyerek

Egyszer volt holnem volt, volt egyszer egy yzegény asszony, volt annak egy szép, okos kisfia. Egyszer mikor már mindenükből kifogytak az se volt amit eladtak volna, azt mondta a szegény asszony a fiának. Eregy fiam az erdőbe van ott egy nagy almafa, szedd meg ezt a garabolyt szép piros almával, majd eladom a vásáron az árán vesszünk kenyeret, meg amire telik belőle.

Ki is ment a gyerek az erdőbe felmászott az almafára és szedegette az almát. Hát ahogy ott fűtyürészik az almafán, oda mágy hozzá egy nagy, lompos medve. Te gyerek adjál nekem egy almát mert három napja egy falatot nem ettem. Megsajnálta a gyerek a medvét, ledobott neki egy almát, de ahogy lehajolt, a medve elkapta, bedugta a zsákjába és boldogan vitte hazafelé. Lesz most jó vacsorám mondogatta magába.

A gyerek meg kidugott a zsákból egy kis fűszálat és elkezdte csiklandozni a medve derekát. Az meg azt hitte, a bolhák csipkedik és ledobta a zsákot, leült egy bokor alá, levetette gatyáját és elkezdett bolházkodni. A gyereknek sem kellett egyéb, kibujt a zsákból, aztán telerakta kődarabokkal, majd bekötötte a zsák száját, ment vissza almát szedni. Mikor a medve megunt a bolházkodást, felkapta a zsákot, vitte hazafelé. De a kő nyomta a hátát, hát elkezdett morogni. Te gyerek ne nyomd a hátam, mert megtaposlak! De a kő csak törte a hátát. Mikor már nem győzte cérnával, ledobta a zsákot, jól megtaposta a követ. A kő meg össze-vissza törte a talpát. Nagy mérgesen vette észre, hogy kifogott rajta a gyerek. Fogta magát ment vissza a fához. A gyerek most is ott szedte az almát. Elkezdett neki könyörögni: adjál egy almát te gyerek, nem bántalak, de nem ettem hat napja egy falatot sem. Most már nem igen hitte a fiú amit a medve mondott, hát ledobott neki párszem kukacos almát. A medve gyorsan megette, aztán megint fogadkozott, nem bántja, csak adjon még egy almát! Megsajnálta a gyerek a medvét, és lenyujtott neki egy szép piros almát. Több se kellett a medvének, elkapta a gyerek kezét, lelerántotta a zsákba, jól bekötötte a zsák száját! Vitte hazafelé a medve a zsákot, morgott magában: még ma este gyerekhust vacsorázok! No megijedt a gyerek, egyre törte a fejét, de sehogy sem tudott kiszabadulni. Hanem hát mire fele utra értek a sok kukacos alma csikarni kezdte a medve hasát, gyorsan ledobta a zsákot, futott a bokor alá félredölgára. Több se kellett a gyereknek, kimászott a zsákból, tele tömte tüskös gallyal, ő meg vissza ismét az almafához ment. A medve ahogy elvégezte a dolgát, felkapta a zsákot, vitte hazafelé. De alig-hogy elindult a sok tüskök elkezdte szurni a hátát. Te gyerek ne szurd a hátam mert megtaposlak! De a tüskök még jobban szurták, erre nagyon megharagudott a medve, ledobta a zsákot, aztán jól megtaposta. A tüskös gallyak meg alaposan megszurkálták a talpát. Ordított a medve kinjában, aztán megint kiűritette a zsákot, ment vissza az erdőbe, megkereste a gyereket az almafán, jól megrázta a fát, aztán elkapta a gyereket, bedugta a zsákba és ment hazafelé, egyre gondogatta magában. Estére gyerekhust eszek vacsorára. Most is úgy járt a medve mint az előbb, mire fele utra értek, rájött a hasmars. No mondta mérgesen, nem bánom ha a gatyába megy is, le nem teszem a zsákot! Ugy is lett ahogy mondta, Beletrottyantott a nadrágba, de a gyereket hazavitte. Mikor hazaért, már messziről kiabál a feleségének. Gyere asszony itt ez a gyerek süsd meg vacsorára. Aztán ledobta a zsákot a sarokba, ment a patakpartra gatyát mosni. A medveasszony meg befutott a kemencébe, aztán kihuzta a gyereket a zsákból, ráültette a sütőlapátra, hogy majd bedobja a kemencébe.

A gyerek meg gyorsan felállt a lapáton, hát nem fért be a kemenceszájon. Ül le kiabált a medve felesége, de a gyerek leugrott a lapátról és elkezte mondani, én csak egy buta kisgyerek vagyok nem tudom, hogy kell ülni a lapáton, de ha megmutatná én is megtanulnám!

No a medveasszony gyorsan rákucorodott a lapátra, a gyerek meg gyorsan belökte a kemencébe, rácsukta az ajtót is, aztán azon kezdett gondolkodni, hogy szabadulhat meg a medvétől is. Hát egyszer csak meglát a padlás szájában egy létrát. Gyorsan felment a padlásra, meg a létrát is felhuzta magavután.

Ahogy nézgelődik, látja ám, hogy a plafonon, épp a szoba felett van egy kicsi lyuk. Elővette bicskáját, jól kitágította a lyukat, aztán elkezdett lesekedni lefelé. Egyszer csak látja ám, hogy jön a medve a kimosott gatyával. Már az ajtóból kiabált.

Készen van-e a vacsora? Hol van már megint ez az asszony, tán megint a szomszádba pletykálkodik, morgott magában, aztán kivette a kemencéből a sült-hust, és jóízűen falatozni kezdett. Ej de rágós ez a gyerekhus, morgolódott. A gyerek meg leszólt a padlásról; medve, jó a feleséged húsa? Megijed a medve, les jobbra-balra, nem lát senkit, hát eszik tovább. Megint leszólt a gyerek; medve jó a feleséged húsa? Csak most látta meg a padláson leselkedő gyereket! Hát te, hogy-kerültél oda? Kérdezte a medve.

En idehoztam egy kocsiderék tojást, ráugrottam és azon felmásztam, mondta a gyerek. Na futott a medve, hozott egy kocsiderék tojást, ráugrott, a tojás mind összetört, a medve meg lepottyant a földre. Megint csak kérdezgeti, mond már meg igazán, hogy mentél fel? Hoztam egy kocsiderék szalmát, meggyújtottam, a láng meg felhozott, mondta a gyerek. Sietett a medve hozta a szalmát, meggyújtotta, aztán a tetejébe ugrott. Lángra is lobbant a bundája, megsült rajta a tojás, úgy nézett ki mint egy nagy bundáskenyér. Futott, futott míg csak, a patakhöz nem ért, ott aztán beleugrott a vízbe. Måkor lemoasta magáról a tojást, akkor látta, hogy az erdei állatok mind rajta nevetnek! Szégyenletében úgy el bujdosott, azóta sem került elő. A gyerek meg az anyja most is boldogan élnek, he meg nem haltak.

Eddig volt, mese volt, aki nem hiszi járjon utána.

Németi Bálintné
gyűjtése

ÁLLATOKKAL KAPCSOLATOS HIEDELMEK, BABONÁK

- Késsel, vasdarabbal nem volt szabad a tejbe nyulni, mert véres tejet adott a tehén.
- Napnyugta után nem volt szabad tejet kiadni a házból, mert elvitte a szerencsét.
- Az ólajtó küszöbére patkót szegeltek, úgy hogy befele álljon, mert akkor befele ment a szerencse.
- Karácsony böjtjén a kutba almát dobtak. Vizkeresztkor kiszedték és minden állatnak adtak belőle egy-egy szeletet. Így akarták megvédeni a betegség ellen.
- Vizkeresztkor szenteltvizet vittek haza és megszentelték az ólakat és az istállókat.
- Szemmelverés
"Akinék össze van nőve a szemöldöke az tud szemmel verni. Akit megnéz, megcsodál annak menni fog a hasa, akár ember akár állat. Ezért ha meglátták, hogy arra jár az összenyött szemöldökű asszony eldugták a kisgyereket és és más állatokkat is. Ha későn vették észre, és az asszony már megcsodálta, de nem akart bajt a családnak akkor megmosta a gyermek, vagy a jószág fejét 13 kanál vízbe, amit egy tálba öntöttek. Közben ezt a mondókát mondta:
Szem meglátta, sziv megszerette oszlassa el a szentháromság egyisten.
Megtörölte az alsószoknyájával az arcát. A maradék vizet az ajtó sarokvasára öntötték. Így aztán nem hatott a rontás, nem lett hasmenéses.

Nagyfalusi Ilona

Asztalos P. Kálmán

ARATÁS ELŐTT

Nézd, Uram, e táblát
- gyönyörű kalászek!
Ringó buzatenger! -
kár volna érte, ha
meg nem áldanád, százezerszer!

Ugy vetettem, szórtam,
hogy másnak is jusson,
nekem is maradjon;
Hogy ezen a nyáron,
aki nem vetett is:
örömet arasson!

Nem sajnáltam tőle
a sok verejtéket
s az éjt nappá tévtem,
nehogy szűken mérjem
s csunya vád, rágalom
érjen érte engem.

Áld meg Uram, áld meg
ezt a buza táblát,
ezt a kalásztengert!
s a dus kalászokkal
tégy boldoggá minden
küzdő magyar embert!

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

ÁFÉSZ KÜLDÖTTGYÜLÉS Csanádpalota és Vidéke ÁFÉSZ Igazgatósága és Intézőbizottsága 1990. március 9-én tartotta küldöttgyűlését az 1. sz. Vendéglőben. Az ülést Hudák János igazgatósági tag nyitotta meg, majd Lakita Jánosné elnök tartotta meg beszámolóját a szövetkezet 1989. évi tevékenységről. A MESZÖV, a Takarékszövetkezet elnökének felszólalása, a Felügyelőbizottság beszámolója után a küldöttek néma felállással emlékeztek meg az elhunyt Gila Mihály vezetőségi tagról, aki helyett Kovács Sándort választotta a küldöttgyűlés.

-.-

Véradás A Makói Vértranszfúziós Állomás március 19-én a csanádpalotai Kelemen László Művelődési Házban véradónapot tartott. A véradásra 80 fiatal jelentkezett.

-.-

KÖNYVTÁR KÖLTÖZÉS A Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanács Községi Könyvtára ezekben a napokban - március 15-20 között költözött el a Kelemen László Művelődési Házból a volt MSZMP Székházba. A 34 ezer kötetes könyvtár ezuton jobbb, tágasabb helyiségbe költözött. A könyvtár vezetője: Makán Andrásné.

-.-

NYUGDIJASKLUB A Kelemen László Művelődési Ház nyugdíjasklub tagjai a pitvarosi nyugdíjasklubot látogatták meg, ahol vidám estét töltött együtt a két klub tagsága. A csanádpalotai klub - a jó kapcsolat fenntartása érdekében - az ősz folyamán szándékozik meghívni a pitvarosi klub tagjait.

-.-

FILMVEETITÉS A művelődési ház igazgatója a husvéti Ünnepek alkalmával - több órás filmetitessel mutatta be a régmúlt - Krisztus születése idejéből való - császárok és a rabszolgák életét bemutató vallásos témájú filmet.

FÉRFINAP A palotai nyugdíjasklub május 9-én tartotta meg az immár hagyományossá vált "férfinapot", amikor vidám zenésző mellett vendégelték meg a klub férfi-tagjait.

-.-

Május 1. A Szabadság Mgtsz. május elsejei ünnepség alkalmával gondolt az idős nyugdíjasokra is, azzal, hogy sorra látogatták őket és ebédre hívták meg, amelyet vidám hangulatban tartottak a Sirály utcai pályán.

-.-

A Csanádpalotai Gondozási Központ rendezésében a Tanácsháza udvarán tartott május elsejei ünnepi ebéden vettek részt a szociális gondozottak is. Az otthon idősei a Szállást Biztosító Idősek Klubjának tagjai, akik szintén jó hangulatban fogyasztották el a finom ebédet, melyet Bernáth Antal készített részükre.

-.-

Május 17-én A Szegedi MINISZINPAD gyermekelőadással vendégszerepelt a művelődési házban. A művészek előadásában bemutatásra került a MACKÓ MISI UTAZÁSAI című mesejáték.

Május 23-án a budapesti Népszínház vendégjátékára került sor a művelődési házban. Bemutatásra került: Johann Strauss: A CIGÁNYBÁRÓ című daljáték, két részben.

-.-

Junius 9-én tartotta a Csanádpalotai Általános Iskola a hagyományos ballagási ünnepségét. A ballagó nyolcadikosok a tanteremtől, elbúcsúzva, a művelődési házban rendezendő ünnepségre gyülekeztek. A Himnusz hangjai után két 7-es tanuló búcsúzott el a végzős nyolcadikosoktól, majd a nyolcadikos tanulók köszöntek el az iskola tanáraitól, tanulóitól. Az iskola igazgatójának /Sisák Gézáné/ búcsúszavai után a Szózat hangjaival ért véget az ünnepség. Az 1989/90-es tanévet 58 nyolcadikos tanuló fejezte be.

-.-

Junius 5-én a Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanács
GAMESZ kőművesei megkezdték a honismereti gyűjte-
mény épületének külső felújítását. A Tanács
200 000.-Ft-ot biztosít a felújításra.

-.-

Junius 16-án tartotta az iskola tanévzáró ünne-
pését a Kelemen László Művelődési Házban.

Pánczél Józsefné

1990

75.78

Lakodolom

1990. szeptember

P Á L O T A I

K R Ó N I K A

A CSANÁDPALOTAI KELEMEN LÁSZLÓ MÜVELŐDÉSI HÁZ HONISMERETI KÖRÉNEK
LAPJA

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti:	Szerkesztő Bizottság
Borítólap:	Vass Józsefné
Kiadja:	Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanács Kelemen László Művelődési Háza
Felelős kiadó:	Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

T A R T A L O M

- 1./ Komoly Pál
Volt csanádpalotai ethnográfus 1. old.
- 2./ Pánczél Józsefné:
Áru- és terménycsere módjai községeinkben 1. old.
- 3./ Bazsó Dénes:
Gyermekjátékok a XX. sz. második évtizedében 3. old.
- 4./ Némethi Bálintné:
"Este viszik a menyasszony ágyát" 5. old.
- 5./ Népmesék Csanádpalotáról
Némethi Bálintné gyűjtése 20. old.
- 6./ Asztalos P. Kálmán
Rossz nyár végén című verse 21. old.
- 7./ Pánczél Józsefné - Erdélyi Lajos
Jelenünk krónikája 22. old.

VOLT CSANÁDPALOTAI ETHNOGRÁFUS

Kálmány Lajos, Kálmán ethnográfus az alföldi népköltészet kutatója Szegeden 1852. május 3-án született. tanulmányait a temesvári papnevelőben végezte, 1875-ben szentelték pappá, utána Arad melletti Pécskán káplán.

Pécska akkori népessége 8.336, ebből magyar 7.745, katolikus hivek száma pedig 7.665. Pécskán kezdte népköltészeti gyűjtését. Egyházi feletteseivel sokszor összeütközésbe került a parasztokhoz huzó természete miatt. Szeged Környékén faluról-falura hányódott, majd Csanádpalotán plébános lett. Plébánosi állásától 1911. január 1-vel megvált és nyugalomba vonult szülőföldjére, Szegedre tért vissza, ezután idejét teljesen az irodalomnak szentelte.

Összegyűjtötte és legtöbbet a saját költségén adta ki a Szeged környéki népköltészet nagy értékű kincseit s magába foglaló gyűjtését rendezte sajtó alá. Szegeden halt meg 1919 év decemberében.

Komoly Pál
Szeged

-o-o-o-o-o-o-o-o-

ÁRU ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJAI KÖZSÉGEINKBEN

/kofák, kupecsek, piacok, vásárok/

Kereskedők a múlt században és e század elején.

Tollas zsidók

A század elején Csanádpalotán lakott egy Löwi Herman nevű "tollas zsidó", akinek üzlete is volt, azonkívül házalt és a piacokra járt tollat venni. Kövegyre is gyakran kijárt és ilyenkor hátán hordta a tollaszsákot és a "huzóskilóst", amivel járta az utcákat és elnyújtott hangon kiáltozta: "Mi..van eladó...? Toll, bőr...Van-e eladó!?" Ugyanígy járták az utcákat a cigányok is. Némelyrésze sátoros, ekhós szekérrel járt, s ezt kiáltozta: "Tollat, rongyot, subadarabot....! Tollat asszonyok!"

A meghalt öregek ágyneműjéből kikerült tollat leginkább a cigányoknak adták el, ha olcsóbban is, de nem válogattak úgy, mint a tollas zsidó. Igaz a cigányokat is tollaszsidónak hívtuk és "tollas zsidó" névvel illették azt a makói, magyar toll- és baromfi kereskedőt is, aki kocsijával járta a panyákat - mint mondta - tavasszal lehet a parasztoktól leginkább tollat vsárolni, mert az öreg tollat tavasszal eladja a paraszt, ha pénzre van szüksége és nyáron - a libákról - új tollat tépi tele dunyháját.

Ma sem csökkent a toll iránti érdeklődés. A kereslet élénkebb, mint valaha. A mai tollkereskedő gyakran fölkeresik községeinket és ugyanugy, mint régen, kitöztetéssel hívják fel magukra a figyelmet. Megtörténik, hogy mikrofonnal felszerelt autóval járja utcáinkat a tollkereskedő. Ugy gondoljuk: a nagy keresletnek az a titka, hogy Miskolc tollfeldolgozó üzem létesült. A tollhiány titka mégiscsak az, hogy községeinkben ma már nagyon kevesen foglalkoznak libatenyésztéssel. Inkább csak libatöméssel. A Barneval által szállított sovány libákat tömik ki és kövéren elszállítják a feldolgozó üzemekbe.

Nagyszüleink idejében - legalább is Kövegyen - minden háznál neveltek kacsat, libát és igyekeztek őszre, a "zsidó ünnepre" kitömni és vinni Makóra eladni, mert ilyenkor volt legnagyobb keletje a kövér jószágoknak. Ma már ilyesmiről nem is hallani.

HORDÓSOK, "DONGÁSOK"

A múlt században és az első világháború előtt gyakori vándorai voltak vidékünknek, községeinknek az erdélyi hordósok. Nagyszüleink, nagynénéink sokat meséltek róluk. Például: Hogy apró kis hegyi loyakkal, sátoros kocikkal jártak le az Alföldre. Hordókat, teknőket s egyéb fából készült használati tárgyakat hoztak. Legfőképpen olyan faedényeket, amit abban az időben használtak. Az 1800-as években nagyszüleink a fából készült zsíros csöbört kedvelték, mert abban évekig sem avasodott meg a zsír. Fából készült vizescsobolyót használtak. Szinte minden háznál megtalálható volt régen a nagy, káposztás hordó, csavaros préssel, gyömöszölővel, káposzta gyaluval. /Sok helyen nem használtak gyömöszölőt hanem lábbal taposták. /A paprikának és más savanyuságnak olyan hordót készítettek, amelynek felső végén négy-szögletes lyuk volt, ahol berakták és kiszedték a savanyuságot. Ez volt a kétfenekű hordó/. A turó érlelésére kisebb dézsát készítettek és még kisebbet a sült vaj tárolására. A fából készült vajkőpülő, a fából készült lisztes-kupa, a fából készült máktörő mozsár sem hiányzott nagyanyáink háztartásából. Mosáshoz fából készült mosóteknőt, sujkolót és mángorlót használtak. A kenyérsütéshez fából készült sütőteknőt, teknőtartó lábbal, ehhez tartozott a keresztvessző, lapocka, sütőlapát, szénvonó, piszkafa. Sokhelyen disznóvágásnál külön hussozó teknőt használtak.

Ezeket a fahordókat, dézsákat, teknőket az erdélyi árusok hordták ide, de a hozzáértő emberek itt helyben is készítettek egyes használati tárgyat. Például házilag is készítettek kemencekocsit, melynek segítségével a fazekat kihuzták és betolták a kemencébe. A házi borkészítéshez szőlőprést készítettek, a lekvárfőzéshez lekvárkavarót, különféle fakanalakat, gyurótáblát, nyujtófát.

Az erdélyi árusokról nagyon sokat mesélt Barta Illés és neje Sisák Katalin, akik meg is mutatták mindazt a fából készült tárgyat, amit Erdélyből hoztak. Ezenkívül az erdélyi árusokról még azt is mesélték, hogy ősszel nagyon sok gyümölcsöt hoztak árulni. A sátoros kocsival járták az utcákat és kiáltozták: "Szilvát, almát vögyönek...!" Az első világháború után megszűnt az erdélyiek levándorlása.

/folytatás következik/

Pánczél Józsefné

GYERMEKJÁTEKOK

/Gyermekkoromban a XX. század második évtizedében/

/folytatás/

Gólyanéni: Lányok és fiuk együtt játszottuk. Kör-alkottunk. A kör-alkotók voltak a békák. A kör közepén álló gyermek volt a gólya. Magasra emelt térdéjével lépegetett a körben. A békák meg azt mondogatták: "Hosszulábu gólya náni, vagy bácsi/, mit fog mámma ebédelni? Bákahust brekeke, ugye milyen jó lenne. Itt a tó, tessék hát, fogj magadnak egy békát." A békák szétszaladtak. A gólya meg utánuk futott, és akit elkapott, az lett a következő játékban a gólya.

LAKODALMAS

Kiolvasó mondókával kijelöltük a menyasszonyt és a vőlegényt, a két násznagyot és a két vőfélyt. A többi lány meg fiu alkotta a násznépet. Selyempapírral szalaggal mindnyájan fel voltunk díszítve. A menyasszony fejére virágkoszorút tettünk.

Elhasznált függönydarab volt a menyasszony fátyolja.
A menyasszony és a vőlegény mögött sorban álltunk és a menet csak
akkor indult el amikor az egyik násznagy felemelte a botját.
Menet közben kurjongattunk: "Ez az utca petrezselyem, a menyasszony
valpig selyem, icca te!! Erre, erre hazafele, Kovács Pista háza fele,
icca te! stb."
Esküvői szertatárt nem játszottunk, csak az esküvőről hazamenőt.
Amikor hazaértünk, elkezdtünk dalolni és táncolni. Ha meguntuk a
táncolást, elköszöntünk az új-pártól és más játékba kezdtünk.

Kocsit? Kocsit Komámasszony: Lányok játszották. Kört alkotva fogták
egymás kezét. A körben álló lányok jobbra, vagy balra, ütemes tánc-
lépéssel körbe megindultak, közben ezt a verset mondták:

Kocsit, kocsit komámasszony,
Lovat, lovat sogorasszony.
Szél fujja pántlikámat,
Harmattéri a szoknyámat
Hopp!

A "hopp" szóra mindnyájan legogoltak, majd felálltak és kezdték a
játékot újra.

GYERTEK HAZA LIBUSKÁIM Lányok, fiuk, vegyesen játszották. Egy
lány volt a gazdaasszony, egy fiu pedig a farkas. A többi gyerek
pedig liba volt. A farkas távolabb állt oldalt, a gazdaasszony
pedig közelebb a libákhoz.

A játék a gazdaasszony és a libák közötti párbeszéddel kezdődött:

- Gyertek haza libuskáim !
- Nem merünk.
- Miért?
- Tüzes farkas van az erdőbe
- Mit eszik?
- Kosfejet.
- Mit iszik?
- Forrásvizet.
- Jöttök ennyire? /mutatja a fél karját/
- Nem.
- Hát ennyire? /egész karját mutatja/
- Nem
- Jöttök meleg libaólbába?
- Nem.
- Hát melegvizü tóra?
- Nem.

- hát haragos, gyenge fűvű legelőre?
- Megyünk!

Futottak a gazdaasszony felé. A farkas pedig a libák felé futott. Ha eltudott kapni közülük egyet, azt a leshelyre vitte. Ez a gyermek kiesett a játékból. A játék addig tartott, amíg a farkas minden libát el nem kapott. Azokhoz a libákhoz nem nyulhattott a farkas, melyek a gazdaasszony hátamögé futottak. Amikor a farkas minden libát elkapott, lefeküdt és elaludt. Ezalatt a libák megcsipkedték a farkast és hazarepültek. Mások gazdaasszonnyal és farkassal újra kezdték a játékot.

/vége/

Bazsó Dénes

-o-o-o-o-o-

"ESTE VISZIK A MENMASSZONY ÁGYÁT"

Hazánk néprajza igen gazdag a lakodalmi szokásokban. Világhírű az "Ecseri lakodalmas", de közismert a palóc, a kalocsai, sőt a szomszédos Apátfalva vőfény-köszöntője is. Nálunk Ósanádpalotán sajnos már feledésbe merültek a népszokások, régi dalok, táncok, mesék, kézimunkák. Éppen ezért szeretném megmenteni szülőfalum régi lakodalmi szokását az utókor számára. Kutforrásom id. Kodrán János bácsi volt, aki 1951-ben diktálta le az alábbiakat.

Régen, ha egy lány és legény elhatározta, hogy összeházasodik, a legény szülei megkérítették a lányt. Ezt a lánykérést a legény keresztapja és a fogadott vőfény bonyolította le. Ekkor beszéltek meg a lakodalom napját és a meghívandó vendégek névsorát.

A lakodalomhoz tartozott az is, hogy néhány nappal az esküvő előtt elmentek a menyasszony ágyáért. Persze ezen nemcsak az ágyat értették, hanem a butort, kelengyét is.

A vőlegényes ház+ó indultak felpántlikázott kocsikkal.
 A násznagy, a felesége, egy-két koszoruslány vagy fiatalasszony
 a rokonságból. egész úton daloltak, utcára esalták nótájukkal a
 falu népét, hogy lássák, milyen kelengyét kapott a menyasszony.
 A menyasszony háznál már várták őket szíves kinálással, kaláccsal
 borral.
 A vendégek pedig sok-sok tréfát eszeltek ki, amivel megbosszantotta
 a háziakat. Pl. kiszédték a kerékszívet a kocsiból, lelopták a
 kerítésről a köcsögöt, volt úgy, hogy még macskát is elcsenték.

Amikor a kocsin ültek, akkor ezeket mindig megmutatták, hogy
 "ehun-e" még ez is a menyasszonyé! A kocsira felpakolt butor tete-
 jére rakták a dunyhát, párnát, hogy jól látható legyen. Azután
 nótaszóval indultak visszafelé.
 Ilyénkor mindig azt énekelték, hogy:

Este viszik a menyasszony ágyát,
 Elvesztették a nyoszolya lábát,
 A ddig babám nem fekszel az ágyra
 Mig meg nem lesz a nyoszolya négy lába.

Ezt dalolták akkor is, amikor megérkeztek a menyasszony ágyával
 a vőlegényes házhoz.

Itt megint csak előkerült a tréfa. Amikor be volt rendezve a fia-
 talok szobája, meg volt vetve az ágyuk, bizony sokszor játék babát
 tettek a lepedő alá, vagy csengőt kötöttek az ágy deszkájára,
 úgyhogy mikor az új pár lefeküdt a lakodalom után, megszólalt a
 csengető, na a vőlegény nem volt elég szemfüles és le nem vette.

A LAKODALOM

Amikor elérkezett a lakodalom napja és összegyülekeztek a vendé-
 gek, vagyis a násznép, előlépett a vőfény és a násznagyhoz fordulva
 a következőket mondta:

Tisztelt Násznagy uram!
 Az Isten nevében
 Induljunk el innen
 Csendes békességgel.
 Menjünk el a menyasszonyért
 A legnagyobb rendben.
 Vőlegény urunknak keressük meg párját,
 Az ő drága kincsét, menyasszonyát.
 Szerezzünk ma neki örömet, boldogságot,
 Hozzunk ezen házhoz egy szép gyöngyvirágot.

A menyasszonyos házhoz érve ismét a vőfény kért szót:

Vig lakodalmi nép, ékes gyülekezet,
Az én kis csapatom hozzátok érkezett.
Óhajtaatok betelt, türelemmel voltunk,
Mig Ti vigadtatok mi meg szomorkodtunk.
De már elérkezett a várva-várt óra
Hogy a mi javunk is forduljon a jóra.
Készítsétek utra szép menyasszonyunkat,
Ne kinozzátok vőlegány urunkat.
Ki már bánatában se eleven se holt,
Pedig még ma reggel semmi baja se volt.
Ezért engem vádol, bennem talál hibát,
Mért nem vittük haza már a kedves menyasszonyát.
Ezért újra kérem a násznagy uramat,
Hogy készítsék utra szép menyasszonyunkat,
Hogy megtalálhassuk elveszett házunkat.

Mig a menyasszonyt felöltöztették, a vendégeket kaláccsal, borral
kinálták, táncoltak. Amikor a menyasszony elkészült, kezdetét vette
a bucsuztató:

Szünjék meg végre a hegedű zengése,
És a sarkantyuknak némúljon csengése,
Mert bucsuzásomnak most leszen kezdése,
Legyünk szép csendesen, mig lesz a végzése.

Zeng bucsu szavaim, hullnak a könnyeim,
mert tőletek válok el, kedves jó szüleim.
Hatalmas Uristen, világ teremője,
Tekints le ezen jó és kedves szülőkre.

Most hozzád fordulok kedves édesapám,
Mielőtt atyai házadból kilépek,
Tőled térdre hullva bocsánatot kérek.
Bocsánatot kérek, ha megbántottalak,
Vagy ha életedben megszorítottalak.
Az Isten áldását kérem a fejedre,
Oly bőven, miként a harmat száll a földre.
Végtire vigye fel lelkedet a mennybe.
Hogy ott légyen részed az örök életben.
Most pedig fordítsd kedves szemeidet
Édes jó apádnak add oda a kezed.
Kedves édesapám a Te hűségedet fizesse meg Isten.
Csókold meg most őtet.

Amikor a menyasszony megcsókolta az édesapját, a vőfény az édesanyához vezette, és tőle is elbucszította:

Hát hozzád mit szóljak kedves édesanyám?
 Ki voltál ekkor a gondviselő dajkám.
 Ki édes tejjel tápláltál emlőddel,
 Most át kell, hogy engedj egy titkos jövőnek.
 Jera tanítottál, a rossztól intettél,
 Most pedig engemet szárnyra eresztettél.
 Most pedig buzgó szívvél hálát adok néked,
 És áldom örökké a gondviselésed.
 Most pedig fordítsd kedves szemeidet,
 Kedves jó anyádnak add oda a kezed.

A testvéreitől így köszönt a menyasszony:

Kedves jó testvéreim hozzátok is szólok
 Mielőtt tőlet és örökre bucsuzok.
 Nem tudom, egy tálból mártok-e veletek?
 De azért végképpen el ne felejtsetek.
 Most pedig fordítsd kedves szemeidet,
 Jó testvéreidnek add oda a kezed.
 Drága testvéreim a Tihüségeket
 fizesse meg Isten, csókold meg most őket.

Aztán a lányoktól bucsuzot:

Kedves lány-pajtásim, kik eddig voltatok,
 Most könnyes szemekkel körülöttem álltok,
 Néktek is Istentől minden jót kívánok,
 Ne fogjon rajtatok semmiféle átok.
 Adjon a jó Isten nektek is oly szívet,
 Hogy megérthessétek az örök hűséget.
 Most pedig fordítsd kedves szemeidet
 Jó lány-pajtásaidnak add oda a kezed.

Itt álltok előttem sok hire legények
 akik személyemet gyakran szemléltétek.
 Ajándékba nékem szalagot vettetek,
 Most sajnálhatjátok, hogy nem lettem a tietek.
 Most pedig fordítsd kedves szemeidet,
 legény-pajtásaidnak add oda a kezed.

Kedves alsó-felső jószívű szomszédok
 kik itt jelen vagytok, barátok, rokonok,
 En már mindörökre itthagylak titeket,
 és követni fogom a vőlegényemet.
 Az itt maradtaknak kívánok jókedvet,
 Nekünk utasoknak boldog megérkeztet.

Ezzel véget ért a bucsuztatás, és a násznép elindult a templomba. Elöl ment a vőfény, utána a két násznagy.

A násznagyok ruhája is fekete volt, fényesszáru csizma, a gomblyukba tűzve bokréta, kezükben egy-egy üveg bor, az üveg nyakára huzva "cifra fonott kalács".

Utánuk ment a menyasszony az első koszorusálegénnyel.

A menyasszony ruhája még az Ezernyolcszázas évek végén is színes brokátból készült, rózsaszín, kék vagy lila színben. A ruha két részből állt: a szoknya bokáig ért, elöl sima, hátul bőven ráncolva, ez fölé került a kabátka-szerű puffos ujju vizitli. A menyasszony fejét gyöngyös pártá diszítette. Ezt a lecsüngő hajfonat szalagjával kötötték össze. A kilencszázas évek elején a pártát felváltotta a koszoru, a színes ruhát a fehér. A koszorus lányok ruhája is hasonló módon készült, csak a szoknya volt rövid és az anyaga változó, asszerint, hogy a lány családja szegény volt, vagy gazdag: karton, kékfestő, selyem.

A menyasszony után a vőlegény és az első koszoruslány. A vőlegény ruhája fekete volt, fehér inggel, a gomblyukban a vőlegénybokréta. Utánuk haladtak a lányok, legények párosával, majd a végén az egész násznép.

A vőfény vagy a menyasszony násznagya kezdte a nótát:

Ez a kislány akkor sir, mikor koszoru van a fején.
Megy az Isten házába, rágondol a lányok sorára.
Csipkés kötő van előtte, imakönyv a kezébe,
Páros csillag az égen ragyog a fekete szemében.

Azután azt, hogy:

Káposzta, káposzta, téli-nyári káposzta,
Édesanyám háza nálam nélkül de árva,
Az van a káposzta csipkés leveleire ráírva,
Érted vagyok rózsám három évig katona.

Mikor bementek a templomba, a pap már várta őket. Akkor már a vőlegény állt a menyasszony mellé, mellettük két oldalt kinek-kinek a saját násznagya. A fiatal pár lehuzta ujjáról a jegygyűrűket és egy tálcára tették. Aztán a pap rövid beszédet mondott, ami után kezdődött el a tulajdonképpeni esketés.

A pap meghintette szenteltvizzel a gyűrűket és mondta:

"Huzzátok ujjaitokra a megáldott gyűrűket, a véget nem érő szeretet szép jelképét, és most mondjátok utánam az eskü szavait:

Isten, és Istennek minden szentjei előtt fogadom, hogy téged, /név/ szeretlek, szeretvén hozzád megyek igazi házastársul, és hogy téged el nem hagylak holtodig, vagy holtomig, semminemű viszontagságban, Isten engem úgy segéljen.

Isten és Istennek minden szentjei előtt fogadom, hogy téged /név/ szeretlek, szeretvén hozzám veszek igazi házastársul, és hogy téged el nem hagylak holtodig, vagy holtomig, Isten engem úgy segéljen.

És most mondjuk el együtt a 111. zsoltárt:

"Boldog ember az, aki féli az Urat. Mivel kezeid munkája nyomán élsz, boldog leszel és jól leszen sorod. Feleséged, mint a termékeny szőlőtől házad falain, fiaid, mint az olajfa bimbói asztalod körül. Ime így áldja meg az Isten azt, aki őt féli."

Akkor a menyasszony keresztanya állt a menyasszony mellé. A pap égő gyertyák adott a menyasszony kezébe, a tisztán elégő élet jelképeként, és háromszor körülvették az oltáron minden fordulónál megcsókolva az oltárt, térdhajtva. Így kérték az Isten áldását a menyasszonyra, hogy jó anya legyen. Aztán a pap a fiatal pár közé állt és kézenfogva kivezette őket a templomajtón. Aki fényesebb esküvőt akart, az orgonaszó kíséretében ment ki és jött be a templomba, aki egyszerűbbet, az szép csendben.

Akkor még nem volt szokásban, hogy a násznép végigcsókolta a fiatalokat.

Most kezdődött csak az igazi vigadalom! Azzal a nótával kezdték, hogy:

Szánom-bánom, hogy megházasodtam,
Legénységem gyászba borítottam,
Mert már nékem nem szabad szeretni,
Nem szabad a lányokat megölelni.

Egy jóhangu vendég elrikkantotta magát:

"Piros alma gömbölyü, a menyasszony gyönyörű!"

Vagy: Eresz alatt száll a fecske, a menyasszony nincs kifestve!

A vőlegény jaj de görbe, sokat aludt a gödörbe!
Réztepsiben sül a málé, a vőlegény jaj de málé!
Ez az utca kanyarodik, a menyasszony szaporodik!
Aki minket kinevet, "fogja meg az egeret!"
Aki kinéz az ablakon, tarka kutya nyakon!

Igy ment, egy nóta, egy mondóka váltakozva.

Elvágтам az ujjam, de nem fáj.
Fügefa levelét raktam rá.
Fügefa levele éjjel harmatos,
Kicsi a galambom, de csinos.

Igy értek nótaszóval a vőlegényes házhoz, ahol már a kapuban várták őket sikongatva, dalolva, táncolva. Az érkezők meg azt dalolták:

Gyere ki te vénboszorkány, nézd meg mit hoztunk,
Ezért a szép barna lányért mit fáradoztunk.
Ha nem tetszik visszavisszük édesanyjának,
Aki felnevelte szép menyasszonynak.

A vőlegény anyja eléjük jött a kapuba és mézzel kente be a szájukat, mondván: édes legyen a szerelmetek.

Először a vőfény lépett be a pitvar ajtaján, a menyasszonyt kézenfogva.

Tisztelt násznagy uram,
ismét megérkeztünk,
De mostmár mondhatom,
sikerrel működünk
Mert szép menyasszonyunk
végre megérkezett,
Tisztelt násznagy uram, fogjon vele kezét.

Amikor a kézfogás megtörtént, így folytatta:

De egy nagy kérésem még mostan is vagyom
Mert az én csapatom még odakint vagyom.
Eszközlje nekünk bebocsájtásukat,
Mostmár befejeztük legnagyobb utunkat.

A násznagy kiment a vendégekért, közben kínálhatták őket kaláccsal, süteménnyel. Ezután a vőfény kezdte meg a táncot a menyasszonnyal.

Erre gyere rózsám nincsen sár
Nincsen az ajtómon lakat zár.
Kinyilik az ajtó magától,
Én rózsám gyenge karjától.

Ezután már a tálatalság is táncra perdült, az öregek meg szépen
csendesesen borozgattak, beszélhettek.
Közben az udvarban főtt a vacsora. A vőfény ki-ki nézett, hogy halad-
nak az asszonyok a főzéssel. Télen a szobában, nyáron az udvarban
felütött sátorban tartották a lakodalmat. Az asztalok a fel mellett
körül voltak rakva. Tánc közben a rokon asszonyok megterítették az
asztalokat. Amikor minden készen volt, a vőfény intett a "muzsiká-
sáknak" és csendet kért.

Szépen felkérem az egész társaságot
Hagyják félbe kissé most a mulatságot.
Menyasszony, vőlegény egy tányérből egyen,
Hogy az életük már eztán közös legyen.
Mindenki foglaljon tisztességgel helyet,
Arra kérem mostan a vendégsereget.

Addig elbeszélem, ki vagyok, mi vagyok.
É mennyegzős háznál tenni mit akarok.
A mi házigazdánk királyi hatalma,
Kinek a mennyegzős ház a birodalma,
Kinevezett engem belügy-miniszternek,
Remélem, hogy Önök is beleegyeznek.
Hogy ezt a hivatást méltán betölthessem,
Hogy a vendégeket kielégíthessem,
Hamarjába egy kis körutazást tettem,
A világ négy táján mindent megismertem.
Párizst, Londont hat nap bejártam számaron,
A sötét Afrikát, hét télen, hét nyáron.
Valamennyi négert nevérl ismertem,
Nekik a Szaharán paprikát ültettem.
Áldott világ van ott, el sem hiszik talán,
Sült malacok mennek ott az ember után.

Ha egy kutat ásnak, borral fakad tele,
Turós lepényből van a házak teteje.
Szalonna-hidakkal kötik át a folyót,
Ami legfontosabb - nem fizetnek adót.
Amikor eljöttem kilenc mázsa voltam,
De amig a tenger hátán lovagoltam,
Nagy cethalakra s fókákra vadásztam,
Hát bizony egy kicsit így lesoványodtam.
Láthatják, ugye, hogy sokat tapasztaltam,
Mert a politikát nem könyvből tanultam.
A hivatásomhoz alapasan értek,
Tisztelt nagyuram, egy pohár bort kérek.

A borospoharat magasra tartva folytatta a verset:
Nem siralmas harc ez, félre minden bajjal,
Vigadunk, mulatunk, míg megjön a hajnal.
Fogják a poharat úritsék ki gyorsan,
Látom, a sok üveg bor mind itt áll sorban.
Asszonyok, menyecskék tessék hozzányulni,
Le szokott a jó bor asszonyoknál csúszni.
Hanem azért szó köztünk legyen mondva,
Ne álljon ám félre senkinek a kontya.
Borból a fehérség képesint fogyasszon,
Mert nincs rútább látvány, mint a részeg asszony.
Már én egyet láttam, de úgy megutáltam,
Hogy ha rá gondolok, borsódzik a hátam.

Ezután a vőfély kiment, megnézte a vacsorát, meg is kóstolta.
A levest asszonyok főzték, a paprikást valaki a férfi rokonok
közül. Amíg ő kint volt, az öregeké volt a szó. Odament a pri-
más, és sorra muzsikálta mindenkinek a nótáját:

Édesanyám is volt nekem

Ki tanyája ez a nyérfás

Amikor visszatért a vőfély, újabb versbe kezdett:

Szerencsés jó estét kívánok mindenkinek,
Az itten megjelent kedves vendégeknek,
Mostanában jöttem híres Perzsiából,
Követül jöttem én Önökhöz Szittyából.
Utánam érkeznek terhelt tevéjeim,
Mindjárt következnek ily pompás étkeim.

Az első tál étel a bagoly nyerítés;
Ezt fogja követni a kemence nyögés.
A csirke ordítás, a bolha köhögés,
Végre megérkezik üres kocsi zörgés.
Odakinn egy vadkan van jól megláncolva,
Két beteges bolha lesz majd nyársra húzva.
Sült pecsenye helyett a nagy fejsze foka,
Száz esztendő kerék, annak is az agya,
Bolondgomba leves, tyúkszemcsiprtekével,
Patkány lesz tálalva mosogatólével,
Macskanyávogás lesz északi szelekkel,
Mosogatóronggyal, kis kutafülekkel.
Gatyamadzag is lesz, darabokra tépve,
Széplány pillantása, csak messziről nézve.
Egy cigány dádnak rozsdás nadrággombja,
Száz esztendő öregasszony ráncos bugyogója.

Mostmár nem tréfálok, megyek a konyhára,
Az eledelek drága illatára.
Megnézem a levest nem dőlt -e padkára,
Vagy a fazék esett a szakács lábára.
Fel hát szerencse lebegő szárnyára,
Ismét megérkezem Péter-Pál napjára.

A fiatalok nem várták vissza tétlenül, addig táncoltak egyet. Pl.

Vékony deszka kerítés
Átlátszik az ölelés.
Ölelj kisangyalom kedvedre,

Vagy:

Nem hányom a szemedre.
Juhász kutyák ugatnak,
Talán meg is harapnak.
Ne félj kisangyalom nem hagylak,
Subám alá takarlak.

Vagy:

Rózsabokorban jöttem a világra,
Nem nevelt az edesanyám hiába.
Járt utánam három falu legénye,
Én meg csak úgy hitegettem,
Csalogattam, válogattam belőle.

Amikor a vőfély megállt az ajtóban már mindenki nevetett előre,
úgy várták a következő verset. Leült, ki hova tudott, úgy hall-
gatták ezt is:

Uraim a konyhán mindent megvizsgáltam,
Mindent a legnagyobb rendjében találtam.
Kötelességem, mert vagyok mestere,
A mi örömapánk rendelt ide.
Készülnek az étkek, sőt- főz a szakácsné,
Tud az mindeneket, akárcsak a papné.
Baromfileves fő, mint egy hétre való,
Tejfeles, tomás hús lesz, vagy kilenc akó.
Elsé tudják hinni, lesz kása hat akó,
Aki azt szereti, nem bántja a bakó.
Töltöttkáposzta is fő disznó orrával,
Ugyanennek füle ecetes tormával.

Turós lepénnyel egy hombár van tele,
Van háromszáz tepsi jó zsiros derelye.
Bélest is sütöttünk egy lisztesládával,
Hát még a tengernyi rétes, mazsolával!
Érzi a nagybögős eztet az orrával,
Ezért a szegény már alig bír magával.
Most dologhoz látok, a konyhára megyek,
Ha ételt nem hozok, hát akármilyen legyek.

Mostmár valóban elkészült a vacsora, a házigazda meg a háziasszony szíves szóval invitálták a vendégeket az asztalhoz. Amikor mindenki asztalhoz ült, a vőfény megérkezett az első tál levestel, utána sorakoztak a legények, menyecskék, kezükben levesestállal.

Gazdánk vendégeit mind felszólította,
Tisztes becsülettel házába hívatta.
Irántuk jószágát bőven kimutatta,
Szakácsokkal házát megsziporította.
Ügyes szakácsaink kész vannak mindennel,
Legelsőbb pedig a baromfi levestel.
Adjanak nekem az asztalnál egy kis tért,
A vendégek számára a leves ideért.

A leves után a paprikást a következő képpen kínálta a vőfény:

Ismét megérkeztem, nem is oly sokára,
De merem mondani, nem jártam hiába.
Mert olyan jó ételt hoztam hamarjába,
Amely első étek az étek sorába.
Ezen eledeléért nagy próbát is tettem,
Egy szilaj bikával hét nap verekedtem.
Kicsibe mulott, hogy fogam nem vesztettem,
De oda se neki, csak hogy legyőzhettem.
Fejét a nyárról egyszerre leszелtem,
Nosza, hamarjába a bőrét levettem.
Ezt a jó eledelt abból készítettem,
Bevallom kenteknek, hogy én is szeretem,
De mivel hogy nincsen több ilyen jó étek,
Erre a magyarnak vizet inni vétek.

Most ismét elmegy a vőfény, de előbb a vendégek közül egy pár legényt megkér a paprikás felszolgálására.
Ezeket a legényeket be is mutatja, eképpen:

Tisztelt násznagy uram, ismét megjelentem,
Van már hadseregem, örömmel jelentem.
Törökkel, tatárral vészes mennyegzőre.
Mindegyik katonám magyar vérből való,
Hiszem, hogy közülük egyik sem áruló.

Harcban odzett hősök, akárcsak jómagam,
Vizsgálja meg őket, tisztelt nászanyg uram.
Ez a két dalia, Attilának vére,
Az egyik egy kicsit sántit tyulszemére.
De már ez a másik talpig derék legény,
Kedves eledele a turóslepény.
Ez a vitéz itten Árpád unokája,
Ha szól a muzsika, reszket a bokája.
Szereti a kártyát, s a boros üveget,
Ez hordja mindjárt a kenyeret.
Ez a vitéz itten Botond nemzetsége,
Egy kicsit sovány, de van egészsége.
Tréfálkozni véle nem is igen merek,
Nyulszívű a lelke, azonnal pityereg.
Ennek meg az öccse Kinizsi lehetett,
Amióta megvan, egyszer sem nevetett.
Olyan savanyuan áll mindig a szája,
Mintha muszka cár lenne a gazdája.
Ez Rákóczi fajta, elszánt kuruc gyerek,
Sokszor úgy elalszik, beköpi a legyek.
Él-hal a lányokért, persze csak titokban,
Kitűnően táncol- maga a sarokban.
Ez is bátor gyerek, meg is látszik rajta,
Akkora a feje, mint egy üres pajta.
Bajusza nincsen még, de lesz majd, mondhatom,
Ha partjait keni lekvárral vastagon.
Ez már nem is tudom, kinek maradványa,
Bajos felismerni, holló-e vagy kánya.
De annyit látok, hogy két öles a szája,
Bánom, hogy kák zubbonyt nem huztam reája.
Hát te, részeg disznó, hogy rukkolsz ki nékem,
Pedig tebenned volt minden reménységem.
Mikor mosdottál meg? Talán a mult nyáron?
Állj egy kicsit hátrébb, hogy senki ne lásson!
Tessék megnézni, ez milyen pofát vágott!
Pedig ő ette meg a konyhán a mákot!
Szépen vagyunk öcsém, oda a becsület,
Itt a sok-sok szép lány, szemben kinevet,
Tehát végre mostmár ismerik seregem.
Amelyikkel tatárt, törököt megvertem.
Itt a jó paprikás, uraim vegyéték,
széles jó- étvágyat kívánok, egyéték!

A paprikás után a sült következett:

Itt hozok sülteket, számtalan sok félét,
Köszörülje meg hát mindenki a kését.
Hogy el ne csorbitsa a tányér szélét.
Huzza kend rá cigány, rekedt hegedűjét,
Nincs párja étkek közt a jó pecsenyének,
Mert ez vidámságot okoz az elmének.
Atyáink miért voltak oly vének?
Mert borral és pecsenyével éltek!

Tessék hát uraim vegyék el kezemből,
Jó nagy falatokat metéljenek ebből.
De bort is igyon rá aki eszik ebből,
Mert ki bort nem iszik, nyakfoga nő ettől.

Amig a hust fogyasztották, a borra mondott köszöntőt a vőfény:

Mikor Nőé Apánk Isten parancsára
A vizözön elől futott a bárkára,
Minden állatfajból, növényből egyet vitt,
Hogy ne nélkülözzön a vész után semmit.
De legbölcsebben mégis csak azt tette,
Hogy szőlőtőkét ki nem felejtette.
Neki köszönhetjük, hogy a bort ismerjük,
Amelytől erőnk, s kedvünket szerezzük.
Rajta tehát urak, töltsünk a pohárba,
Igyunk Nőé apánk emlékére máma.
Hogy szőlőt természetett legyen érte hála,
Neki köszönhető szívünk vidámsága.

Utóljára a sütemény beköszöntése történt:

Itt vagyon tésztából jéféle sütemény,
Nincsen ebben ánizs, sem mustár, sem kömény,
Porhanyós, jóízű, nem is igen kemény,
Aki ilyennel él, nem bántja a köszvény.
Elhoztam hát végre a jó béleseket,
Mazsola szőlővel rakott édeseket.
Tudom, hogy szeretik az ittvaló szüzek,
Annál is inkább az öregek s az őszek.
Édes vendégeim, olyan mint a vont méz,
Mindjárt megóhajtja az ember ha ránéz.
Bátran lehet enni, gyermeknek nem nehéz,
Fogjon meg hát minden darabot kilenc kéz.

Ezzel aztán véget is ért a vacsora, ismét kezdődött a nóta, a tánc, egészen hajnalig, illetve addig, amig a vőfény ismét el nem kezdte a rigmust.

Tisztelt násznagy uram, induljunk el újra,
Leányok, legények menjünk kálátóba.
Az új atyafiak invitálására,
Hogy sor kerülhessen a menyasszonytáncra.

A fiatalság utra kerekedett és nótaszóval ment a menyasszonyos házhoz, ahol a következő verssel köszönt be a vőfény:

Adjon az Uristen szerencsés jóestét,
Tartsa békességben a háznak vendégét.
Kik itt jelen vannak, legyenek boldogok,
Hogy én miért jöttem, mindjárt beszámolok.
Kedves vőlegényünk, kit Isten éltesen,
És az örömapa küldött engemet el.
Szépen fekéreti az egész háza-népet,
Hogy tegyék meg nekünk azt a szivességet,
Jöjjenek el velünk, ők most vigan vannak,
Mint új atyafiak együtt mulassanak.
És, hogy a sötétbe jól lássuk a járást,
elküldötték ezt a világító lámpást.

Ezzel magasra emelte a boros üveget. Itt is kínálgatás következett, majd ismét dalolva mentek a vőlegényes házhoz. Amikor odaértek, ismét a vőfény szólt.:

Menyasszony, vőlegény megunták az ülést,
Ők is kívánnak hát egy két perdülést.
A menyasszonyt most én táncoltatom,
Hogy lábára nem sánta, ezzel megmutatom.
Tekintettel arra, hogy cipőjét igen drágán varták,
Ezért hát forinttal jól tömjék meg a markát.

A két násznagy ezalatt behozatott egy szitát, és az asztalra téve elkiáltotta magát:

"Eladó a menyasszony"!

A zenészek a következő nótát muzsikáltak:

Ezt a kerek-erdőt járom én,
Ezt a barna kislányt várom én,
Ez a barna kislány viola,
Én vagyok a vigasztalója.

Anig a menyasszonytánc tartott, mindig ez a nóta járta. Közben sokszor elhangzott: "Enyém a menyasszony, vagy "Eladó a menyasszony". Hullottak bankók, aprópénzek a szitába, szaporodott az ajándék az asztalon. Mindenki fordult egyet-kettőt a menyasszony felé. Amikor már javában tartott a menyasszonytánc, a menyecskék gyertyát hoztak, és fel-felkapták a menyasszony szoknyáját, mondván "sánta-e a menyasszony"?

Utoljára a vőlegény bezzaladt, a karjára kapta a menyasszonyt, úgy vitte ki. Ezalatt a gyertyával keresni kezdték, hogy hová lett?

Sokszor volt, hogy egy-egy tréfás kedvű legény, vagy öregasszony, felöltözött menyasszonynak, vagy a komyhasöprűt, vagy a sütlapátot fogva vőlegénynek. Sok tréfára volt ez alkalom, ölelgették, tapogatták az ál-menyasszonyt, meg van-e mindene? Közben az igazi menyasszonyt átöltöztették, egy élénkebb színű, általában piros vagy erős-rózsaszínű ruhába.

A szabása hasonló volt a menyasszonyi ruhához, csak rövidebb volt, és erre kötötték a "félkötőt". Ez a kötény fehér volt, "slingelt" /himzett/ vagy fodros szélű volt.

Az ujasszony haját kontyba tűzték és a fejére kendőt kötöttek. A vőfény vezette ki a mulató vendégek közé, majd így sólt:

Tisztelt vendégeim, egy csodát mutatok,
Mit még násznagy uram ma este nem látott.
Mert akit itt hozok, az előbb lány volt,
De most tessék nézni, egész elváltozott.
A haját nem látom, nem tudom hová lett,
Csak az a bizonyos, feje bekötöttetett.

A két násznagy az ujasszony kötényébe öntötte a menyasszonytánc-pénzt, és ismét versbe kezdett:

Szerencsés jó reggelt e ház gazdájának,
E házban lévő apának, anyának.
Eddig jó szüleim által neveltetem,
Az ur végzéséből tőlük már eljöttem.
A házaséletre szépen felkészültem,
Az én jó uramnak páruul rendeltettem.
Köszöntöm hát e háznak urát és asszonyát,
E naptól rendelt apát, anyát.
Szokatlan vagyok és tapasztalatlan,
Az itt való néphez gyarló és tudatlan.
Mostan tanítsatok, jóra oktassatok,
A jó házirendre utat mutassatok.
Isten segítsen, hogy kötelességemet hiven teljesítsem

Ezután az ujasszony megköszönte a vendégeknek az ajándékokat és kiment az újemberrel megszámolni a pénzt, na meg azért, hogy egy pár percre egyedül legyenek. Amikor ismét megjelentek, az ujasszony kaláccsal, az újember borral kínálta meg minden vendégét, és ezt senki sem utasíthatta vissza. Most megint csak a vőfény kezdett beszélni:

Mivel már a nagyján által estünk,
Vigadjunk, hiszen eddig sem keseregtünk.
Nosza cigány komám hegedüd zendüljön,
de úgy, hogy az ujasszony füle megcsendüljön.
Huzd el Rákóczinak azt a szép nótáját,
Amit akkor dalolt, , mikor vívta szabadságát.
Mert nem látok köztünk papot, apácát,
Járjuk el hát együtt az ujasszony táncát.

A vendégek kört alkottak, középen táncolt az új pár. A nóta a "Csinom Palkó" volt, azután sok-sok vidám dalt énekeltek. Hajnalig folyt a mulatság, azután a vőfény ismét versbe kezdett

Megkapta az új pár Istentől az áldást
Egész éjjel ittuk rá az áldomást.
Most, hogy hajnalodik, már haza indulunk,
Boldog házasoktól szépen elbucszunk.

Őket e kis házban most magukra hagyjuk
Hogy szerelmeiket szókkal ne zavarjuk.
Turbékoljanak ők galambok módjára,
Szaporodjanak is jövő ilyen tájra.
Akkor aztán jövünk a keresztelőre,
Megint jót mulatunk, mondhatom előre.
Az lesz a legszebb nap ezen a világon,
Addig is az Isten mindnyájunkat áldjon.

Ezzel véget is ért a lakodalom, bár még ezután is volt, aki nem ment haza, reggelig mulattak.

Németi Bálintné gyűjtése

-o-o-o-o-o-o-o-

NÉPMESÉK CSANÁDPALOTÁRÓL

Az okos pacsirta

Egyszer a kispacsirta fészket rakott egy szép buzatáblába. Lerakta a tojásait, szépen ki is költötte őket. Nőtek a kis madarak, vigan éltek a buza között. Egyszer aztán eljött a Péter-Pál napja. A buza szépen beért, lehajtották fejüket a nagy tömött kalászosok. Hát ahogy feljött a nap, megállt a gazda a fiával a buzatábla mellett. Mondja a gazda: na fiam holnap nekikezdünk aratni, azt ígérte a komám jön segíteni. Nagyon megijedtek a kispacsirták, mondták az anyjuknak. Jaj fussunk innen édesanyám, levág a kasza. Felelt az anyjuk, csak maradjatok fiaim, még nincs baj. Másnap reggel megint megy a gazda, mondja a fiának. Nem jött a komám de holnap jön a sógor, akkor majd elkezdjük az aratást. Megint megijednek a kis fiókák, Mondják az anyjuknak. Fussunk, szaladjunk édesanyám, levág a kasza! Nem kell még menekülni gyerekeim felel a pacsirta, nincs még baj! Másnap reggel aztán mikor ismét megáll a gazda a fiával, előveszi a kaszát és fenni kezdi, oda is szól a fiának. Nincs itt máre várni, sem a sógorra, sem a komára, Isten nevébe kezdjük el az aratást. Oda is szól a pacsirta a fiainak. Most már fussatok fiaim, mert mostmár baj lesz, megjött az esze az embernek is, rá jött, hogy csak magára számíthat! Hát gyerekek ti is tanuljatok a pacsirtától, ne várjatok segítséget a komától, a munkátokat nektek kell elvégezni, akkor várhatjátok az Isten áldását is.

Németi Bálintné
gyűjtése

Asztalos P. Kálmán

Rossz nyár végén

Ne busulj, öcsém, úgy is hiába!....
Nem hull már áldás erre a nyárra.

Béküljünk ki a porfelhős éggel
s elégedjünk meg a szűk terméssel.

Azért se mutass azomoru arcot,
Hogy döggödörbe hortuk a hasznót....

Igy majd másnak is lesz tudomása
mit tesz, ha üres a paraszt zsákja.

Igy tudja meg az urja, bolondja,
Mit értünk mi, ha a Sors goromba!....

De mit ér minden...Ugye Ustenem....,
ha a parasztnak szükösen terem!....

Tegyünk úgy, mintha így vártuk volna
és a Gonosszal ne álljunk szóba!...

Ne higyjünk jöttment bolondítóknak,
hisz minket mindig bolondítottak!

Hazudtak, csaltak, hogy fejed hajtsad...
pedig csak Isten segíthet rajtad!

Tanuld hát meg, hogy fenét se ér el,
aki dühöng és pöröl az éggel.....

Jelenünk krónikája

Kirándulás: A Kelemen László Művelődési Ház nyugdíjas klubja a nyár folyamán - június - kirándulást tett a szarvasi arbarétumba, ahol a klub tagjai csodálattal tekintették meg az arbarétum növényeinek, fáinak természeti szépségeit. Majd a gyopárosi fürdőbe mentek, ahol vidám fürdőzésben vettek részt a klub tagjai.

-o-o-o-o-o-o-

Véradás: A Makói Vértranszfúziós Állomás - mint minden évben - ez év júliusában is beütötte a nyári beszállítási véradást. Ez alkalommal Csanádpalotáról negyvenhárom véradót szállítottak a makói véradásra.

-o-o-o-o-o-o-

Jubileum: Negyven esztendőös osztálytalálkozóra /általános iskolai/ került sor a művelődési házban 1990. augusztus 18-án. A rendezvény rendhagyó osztályfőnöki órával kezdődött, ahol az ősz hajú diákok "számot adtak" a negyven esztendő alatt, velük történt eseményekről. Néhányan már hiányoztak a névsorból, akiket "Egyszeri" felszólított az élők sorából, de a volt diáktársak nem feleltak el. A palotai temetőben sirjukra elhelyezték a megemlékezés virágait. Az öregdiákok nem feledkeztek meg ezen alkalomból, a magyar színjátszás megteremtőjéről, Kelemen Lászlóról sem, akinek földi maradványai községünk temetőjében nyugszik. Sirjára szintén a megemlékezés virágait helyezték el. A program folytatásaként, a találkozó résztvevői hálaadó istentiszteleten vettek részt, ahol az orgonát a volt osztályfőnök - Varga Béla - szólaltatta meg, aki abban az időben kántor-tanítóként foglalatoskodott a községben. Ezután a program "vidámabb" része következett. A művelődési házban hangulatos, házas jellegű vacsora, zene mellett beszélgethettek, szórakozhattak a "véndiákok". Köszöntjük őket ebből az alkalomból, és kívánjuk, hogy ilyen jó egészségben és hangulatban ériék meg az ötven esztendőös találkozót is.

-o-o-o-o-o-o-

Augusztus 20: Az Öregek Napközi Otthonában, István királyról és az új kenyerről való megemlékezést augusztus 15-én, Szent István király halálának évfordulóján és Magyarország patrónusának, Nagyboldog Asszonynak napján tartották. Ezáltal kellő tisztelettel emlékeztek az államalapító, első királyunkról.

-o-o-o-o-o-

A Szabadság Mgtsz. augusztus 20-a alkalmával - bár nyugdíjas össze-
jövetelt nem tartott - ez évben sem feledkezett meg nyugdíjasairól.
Minden egyes nyugdíjast a lakásán felkerestek és 200.-Ft-ról szóló
utalvánnyal ajándékozták meg őket, amelyen húst vásárolhattak.

-o-o-o-o-o-o--

Ujabb zöldséges bolt: A Kossuth utcai szolgáltató házban, a napok
zöldség és gyümölcsbolt nyílt meg, amelyet nagy megelégedéssel fo-
gadtak az ott lakók. Különösen az idős emberek.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

Évnyitó: az általános iskola szeptember 1-én tartotta tanévnyitó
ünnepségét a művelődési házban. Az 1990/91-es tanévet több mint
400 diák kezdte meg.

-o-o-o-o-o-o-o-

Színház: Szeptember 10-én a Kecskeméti Katona József Színház
művészeinek közreműködésével színházi előadásra került sor a
művelődési házban. Bemutatásra került: Eisemann Mihály: Zsákba-
macska című operettje, két részben.

Pánczél Józsefné
Erdélyi Lajos

78.

Nagyfaluti
Iskola

79 -

1990. december

P A L O T A I K R Ó N I K A

A CSANÁDPALOTAI KELEMEN LÁSZLÓ MŰVELŐDÉSI HÁZ HONISMERETI KÖRÉNEK
LAPJA

HONISMERETI, HELYTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság

Báritólap: Vass Józsefné

Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Polgármesteri Hivatal
Kelemen László Művelődési Háza

Felelős kiadó: Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

T A R T A L O M :

1./ Asztalos P. Kálmán
KARÁCSONYRA c. verse	1 old.
2./ Nagyfalusi Ilona
Neves palotai emberek	2 pld.
A község első orvosa	3 old.
A szem betegségei és gyógyítása	3 old.
3./ Pánczél Józsefné
Áru- és terménycsere módjai községeinkbe	5 old.
4./ Németi Bálintné
Népmesék Csanádpalotáról
Tyukom-bukom	7 old.
5./ Franyó Sándor
Gondolatok földről és emberről	9 old.
6./ Pánczél Józsefné
Jelenünk krónikája	14 old.

Asztalos P. Kálmán

KARÁCSONYRA

Csingilingi... csingilingi...
de jó volna látni, hinni,
hogy ezen a szép napon:
a Szerétet bekopogtat
minden ajtón, ablakon.

Ne lenne egy szó se rideg
s egy szoba se volna hideg
és mindenki e napon:
tul volna a bus, borongós,
szívet tépő sóhajon.

Minden család asztalára
végre annyi áldás szállna,
hogy a család éneke:
az egekbe, ha kell, ha nem:
hálálkodva érne be.

Csingilingi... csingilingi...
de jó volna látni, hinni,
hogy a Földön Béke lett
s minden harcnak, gyűlöletnek
örökösen vége lett....

NEVES PALOTAI EMBEREK

Gróf Fekete György

Mária Terézia jóvoltából birtokolta Mező-Palotát Fekete György. Az 1750-es években új telepéseket hozatott az elpusztított faluba, 1760-ban pedig templomot építtetett.

Fekete György 1773-1783-ig országbíró volt. Azonban 1783-ban II. József kalapos királyunkkal összetűzésbe került a németesítés miatt. Kalapos királyunknak magyarázva ugyanis az asztalra csapott és követelte: "Magyar ember is legyen az Országházban ne csak német!"

1788-ban halt meg feleségével együtt, tragikus haláluk oka azóta sem derült ki.

Kristóf János

1893-ban Kristóf János tanító kezdeményezésére Katkó Pál takácsmester Kasziniszki Endre géplakatos és Silinger tanító részvételével megalakult az önkéntes tűzoltótestület. Akkor még kézinajtású fecskendővel rendelkeztek, amit az utcai gémeskutból tápláltak.

1917-ben a háborús célokra összerakvirált szalmakazlak kigyulladásakor komoly küzdelmet vívott az akkori tűzoltóegyesület, hogy megakadályozza a tűz tovatarjedését.

1963. szeptember 3-án éjjel is sikerült eloltaniuk a templom tornyában kigyulladt tüzet.

1964. január 23-án a határőrlaktanyában kiűtött tüzet oltották el.

Nagyfalusi Ilona

Községünkben az első orvos 1872-ben kezdte meg működését. Vilhelm Henriknek hívták. Orvosi diplomája nem volt, csak fogorvosi képesítése. Szakképzett ember hiányában őt is felfogadták.

1883-ban okleveles orvos jött községünkbe, aki néhány év után elköltözött a faluból.

1891-ben kezdte meg munkáját Dr Tabakovics János Csanádpalotán. Dr Tabakovics utóda Dr Hangel Győző lett. Az idősebbek még jól emlékeznek Révész doktorra is, aki szinte haláláig gyógyított falunkban.

Ma Dr Kriván Gyula és Dr Szarvas Gábor gyógyítja a betegeket.

Falunkban kuruzslással foglalkozott: Szorcsikné és Mari Ferencné, a kifícamodott lábat pedig Mari Gyuri bácsi tudta helyére tenni.

Az első gyógyszerterázt Leipnik Ottó nyitotta meg 1880-ban. Mivel ebben az időben még a fogorvos működött, nem ismerve a gyógyszereket nem írta fel betegeinek. Így aztén nem sokan mentek a patikába.

1890-es évek elején letelepedet falunkban az első állatorvos: Kiss Lajos.

1893-ban egészségház épült a Tolbuhin utca sarkán. A lakosság kezdetben idegenkedett tőle, de később egyre többen jártak ide - a kuruzslók helyett -, hogy gyógytassák magukat. A ma is meglévő orvosi rendelőt 1974-ben építették.

A szem betegségei és gyógyításai

Árpa:

a./ Háromszor mondták rá az árpára:

"Lekaszálom a kutyafaszával. Édesanyámtól tanultam.
Nyolcan voltunk testvérek, oszt akkó nyótt rajtunk.
Napfőkötte előtt csinálta édesanyám."

Szikszai Péterné

- b./ Az árpát kamillateában mártott ronggyal mosogatták.
- c./ Megvár⁶ták, míg jól megért, majd kiszurták és kinyomkodták.
- d./ Nekünk azt mondta anyám: "Köszönnyetek a Holdnak."

Csipa

- a./ Aludtejet tettek egy ritka szövésű ruhadarabra és rákötötték a szemre.
- b./ "Mink ha csipa volt a szemünkön, a mamához mentünk.
Az éhnyállal /reggel evés előtt/ kenegette meg és elmúlt."

Szemgyulladás

- a./ Kamillateával mosták.
- b./ Aludtejet tettek két ruha közé, azzal borogatták.
- c./ Reszelt krumplit becsomagoltak és rátették a fájós szemre.

Hályog

- a./ Porrá őröltünk egy kis darab üveget és befujta anyám a szemembe.
- b./ "Nekem koskacukorral csinálták ugyanugy, utána dörzsölni kellett a szemet."
- c./ Az ilyen beteg napra nem mehetett, langyosvizes borogatást tettek a szemére.

Valami beleesett a szembe

- a./ Fölfogja a szemhéját, lefelé néz, és közbe köpköd lefelé.
Biztosan kigyün a piszok".
- b./ A zsebkendőm sarkát összesodortam, a szempillám le vagy fel huztam és kipiszkáltam vele.
- c.¶ Hideg tiszta vízzel mosták ki.
- d./ "Egy másik - általában vajákos - asszony nyelvivel belenyult a szembe oszt az kinyalta belülre a piszkot."
- e./ Jól meg kellett dörzsölni és aludni egyet.
- f./ A fölső szempillát ráhúzták az alsóra.
- g./ "Ha valami beleesett a szemünkbe, akkor ezt a verset mondogattuk és rázogattuk a szempilláinkat, és akkó elmut:

Pille, pille pipille,
mi esett a szemembe?
Boldogasszony söprűje
söpörje ki belüle."

Mészáros Pálné

Vérben van a szem

- a./ Aludtejet tettek ruhába, és éjszakára rákötötték a fájós szemre.
b./ Kamillával borogatták.

Arc-sömör

Az arc-sömört ablakharmattal /az ablaküvegen lecsapódó párával/
mosták,

Szemfájás

Van akinek soká fájt a szeme, de nem tudják mitü.
Kilukasztották a fülcimpáját, és selyemfonalat tettek bele menten
elmúlt a fájdalma."

Nagyfalusi Ilona
összeállítása

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

ÁRU- ÉS TERMÉNYCSERE MÓDJAI KÖZSÉGEINKBE
/Kofák, kupecok, piacok, vásárok/

Kereskedők a múlt században és e század elején.

CSERÉPÁRUSOK

A múlt században élő nagyszüleinknek megszámlálhatatlan sok cserépedény volt a háztartásában. Kezdve a vízmelegítésre használt nagy, cserépfazékkal, amelyeket vízzel megtöltve a kemencébe toltak be melegedni, s ezzel mostak, mosakodtak. Aztán volt a nagy "vászonzék", amelyben a kemencében főzték a nagy család részére a babot, káposztát és más ételeket. Kisebb és nagyobb vászonszilkék, amelyeket csak kenyér és kalács sütéshez használtak. Kisebb vászonszilkék a szilvalekvár tárolására. Vászonszilkék az ételhordásra /mezei munkák idején/. Egészen kis szilkék, fehér mázzal, sárga mázzal.

Cserépbögrék, különböző színű mázzal /ezekből tejet ittak/. Kis köcsögök különböző színű mázzal, melyeket házi tejkimérésre használtak. Voltak nagy köcsögök, mázzal és máz nélkül, ezeket a tej tárolására használták. Ezenkívül voltak különböző nagyságu tálak, mázasak, virágosak, amelyeket falra is aggattak. Volt a nagy sárgamázas tál, amelyet kalácssütéshez használtak. Sárgamázas levesestálat az étkezéshez használták. Kisebb tálat a közös étkezéshez.

/leginkább a mezei munkánál étkeztek közös tálból/.

/Erről szól a régi adoma: Az egyik gazda a mezőn kanalizta ebédjét a béresével, mire a béres észreveszi, hogy a gazda felől több a hus. Megfogja a tálat, mondván: "Két krajcár volt ez a tál" és maga felé fordította a husos oldalt. Mire a gazda: "Mög is ért ez annyit" és visszafordította a tálat./

Nagyszüleink és szüleink idejében cseréptányérokban étkeztek. A fehérházas, gyári tányérok csak ünnepi alkalmakra szedték elő.

/Ezeket "paszur" tányérokban nevezték, mivel nem porcelánból készültek/.

Ismert a zöld és a barnamázas csupor, a zöld és barnamázas kuglófsütő, a kétfülű cserép téstaszűrő.

Vizes edények: a nagy, fekete mázaskanták, melyeket savanyúság eltevésére is használtak. Voltak mázas cserépkanták a vízfordásra, máztalan cserépkorsók, és vizesbutykosok, melyeket nagyon kedveltek a mezei munkánál, mert sokáig friss maradt bennük a víz.

A cserépedényeket régen a piaci-vásári árusok és a házalók hozták le a szegedi, vásárhelyi és más cserépegetőktől.

Vándor kisiparosok, házalók

Drótostót

Az 1800-as években nagyszüleink korának ismert és nélkülözhetetlen vándorai voltak a drótostótok. A felvidékről vándoroltak le az Alföldre, ahol gyalog mentek egyik községből a másikba. Amelyik községben rájuk esteledett, ott kerestek és kaptak éjszakai szállást. Élelmükről, tisztálkodásukról maguk gondoskodtak. Gyakran előfordult, hogy a munkájukért nem pénzt, hanem élelmet kértek. Legjobban örültek egy tányér meleg levesnek, amivel az asszonyok megkínálták. Műhelyüket -ami deszkából készült, keskeny ládaszerű készítmény volt, széles, kettős szíjjal ellátva -, a hátukon vitték. Ebben voltak elhelyezve az üvegtáblák, különféle méretű és vastagságu bádoglemezek, drótok, gittek, ragasztóanyagok és különféle kisebb szerszámok. A drótostót már az utcákon elkezdett kiabálni: "Drótoznyi, fazékat fótoznyi, ablakot reperányi!"

Abban az időben minden parasztháznál volt kemence. Ezt nemcsak kenyérsütésre, tétel a lakás fűtésére használták, hanem mindefféle sütittek, főztek benne. Erre a célra cserépfazekakat, cserépszilkéket használtak, amit dróthálós fontak körül.

Gondolatok: földről és emberről

Mindennemű tervezetnek olyan logikai következtetések, érvelések láncolatára kell épülnie, amely egy közösség érdekeit tekintve, de az össz emberiség érdekeit elemezve is emberközpontusága kikezdhetetlen. Ennek hiányában mindennemű tervezet vagy elképzelés csupán illúzió. Az erre épült építményt az idő foga - sokszor még a teljes használatbavétel előtt - kikezdi; azzal romboltatja le, aki felépítette, vagy azokkal teszi azt romhalmazzá, akik részére készült. A történelem ezek bizonyításának a sorozata. Ez érvényes a jelenlegi mezőgazdaság "jobbátétele" érdekében készült koncepciókra s tervezekre is.

Illúzió, hogy a kistermelés legyőzze a nagyüzemi művelést, hogy a tervezett magántulajdonra alapozott mezőgazdaság:

- a mai nagyüzemek, mezőgazdasági termelőszövetkezetek, állami gazdaságok által produkált átlagterméseket elérje, s méginkább az, hogy technikai, technológiai szinten felülmulja,
- jobb gépkihasználással és gépi hatásokkal dolgozzon,
- minden vonatkozásban áttekinthetőbb legyen,
- rugalmasabban tudjon alkalmazkodni egy ország, vagy világpiac igényeihez, s a tudományos eredményekhez,
- észszerűen csökkentse az emberileg indokolt, elfogadható napi munkaidőt.
- igényekhez képest csökkentse vagy növelje a foglalkoztatottak számát.
- a kereslet-kínálat által meghatározott mindenkori gépi és kézi-munka igényt rugalmasabban kielégítse,
- zökkenőmentesebben biztosítsa a továbbképzés igényeit,
- speciális munkaterületeken észszerű keretek között jobb szakember-ellátottságot biztosítson,
- egy emberben testesítse meg a mezőgazdasági termelés speciális ágazatainak, szakterületeinek napról-napra növekvő szakmai követelményeit: pl. növénytermesztőt, növényvédőt, állattenyésztőt, közgazdászt, traktorost, szerelőt, kereskedőt és még ezeken belül is számtalan egyebet.

Illúzió, hogy a tsz-ben nem, de a magángazdaságban dolgozó cseléd, vagy alkalmazott munkáját a tulajdonlás érzete határozza meg. Illúzió a korlátlan tulajdonlás jogán az egyéni érdekek gyakoribb és erőteljesebb ütköztetése mellett az egymásra utaltság gondolatát s gyakorlatát nem csiszolva, magasabb, emberibb életszínvonal vagy életmód elérése.

Már ebből is s a történelmi gyakorlatunkból méginkább következik: az emberiség fejlődése szempontjából a privatizáció az egy ember érdekére alapozott életmód alacsonyabbrendű mint a kollektivizáció - a több ember érdekeire alapozott életmód.

Nyugati példák százetrei igazolják, szinte szócséplés: a nagyobb üzemek felfalják a kisebbeket; az erősebbel nem bír a gyengébb; ahol nagyobb a tőke, ott a nagyobb erő; a kicsik ezért szövetkeztek és szövetkeznek nyugaton is. A magyar mezőgazdaságban dolgozók is tudják: sok kis pénzből nagy pénz, nagy tőke, nagy erő lehet. Erő, amely időben és többek érdekében képes mozgásba hozni az új technikát, technológiát, a legújabb tudományos eredményeket. Több kis ember egymás erejére támaszkodva mindent megmozgatni képes erővé lehet; az élet természetszerűbb, biztonságosabb s így kiegyensúlyozottabb is lehet. Ezt így a volt "parasztok", falun élő utód aki a mezőgazdaságban dolgozó termelőszövetkezeti tagok is.

Tőke! Tőke után áhítozik az ujság-, a TV-, a rádió riportere és alanya. A tőkével álmodó, győzködő szónok is tőkét akar bevonni az ország gazdaságába: az iparba, a kereskedelembe, az idegenforgalomba, a kutatásba, az oktatásba, a pénzvilágba, de már a tájékoztatásba is. S a tőke oda áramlik, ahol biztonságban érzi magát, ahol jó sakkozó módján minden lépés következményével előre számolnak. S a tőke csak nincs!

Volt...,nincs....vagy kevés van, vagy lett volna, ha...

A mezőgazdaságban a tőke ott van. Legalábbis ott van az alaptőke, csak nem akarunk élni vele. Nem akarjuk jobban mozgásba hozni. De össze akarjuk zuzni, szétzilálni, szisztematikus, nyesegető módszerekkel életképtelenné tenni! Egy rosszszemlékű, mindenképpen bizonytalan életideált kívánunk a helyébe tenni!

Hogy miért? Pontosan talán nem is lehet tudni. Talán, mert a zavarosban jobban lehet halászni! Talán, mert létrehozásukat a kommunistáknak tulajdonítják, s nem pedig a mindig megújhodni törekvő emberi gondolkodásnak, tenniakarásnak! Azért talán; mert itt juthat érvényre a közösségi gondolkodás gazdasági előnye, az emberi tartásmód magasabbrendűsége, az együttgondolkodás gyakorlatának szükségességének.

A magyar mezőgazdaság 1947-től napjainkig a világ élvonalába küzdött fel magát. Ehhez áttételesen köze volt úgy a nyugati technika színvonalának, mint a keleti gyakorlat s nemzetközi politika figyelembevételével alkalmazott magyar mezőgazdasági politikának. Ez az oktatás, a szakemberképzés, a kutatómunka, a gép- és a vegyipar mellett döntően a nagyüzemi gazdálkodásra való áttérés s így az önkéntes és a különböző kényszerítő eszközökkel történő szövetkezettesítés együttes eredménye. A magyar paraszt, a magyar munkás és értelmiségi eredménye. Azé, vagy azoké, akik az élő világhoz való hozzáértés koncentrációját hozták létre s erősítették újabb emberi értékekkel, a tudomány által megalapozott összefüggések feltárásával, gyakorlatbani megvalósításával.

Önmagunkat, nyugat-kelet - és az egész világ jelen és jövő generációját csapnánk be, ha nem a valós tényeket igyekeznénk megállapítani. S ezek a tények a mezőgazdaság fejlődésének vonatkozásában egyértelműen pozitívak s ennél fogva különösen figyelemre méltóak. Ez a megállapítás még akkor is igaz, ha ez egyeseknek nem egészen kedvükre való megállapított tény. Csak azért elferdíteni a tényeket, mert egyesek így tudták és így látják korábbi megállapításaik vagy életmódjuk igazolását; mert elemi emberi jogok súlyos megsértésére hivatkozva rehabilitálni akarnak. Rehabilitálni új sértettek tömegének létrehozásával. S hogy mikor lesz vége....?

Annak idején apámtól kaptam két pofont: egyet jobbról, s egyet balról. Csak azért, mert nem úgy akartam csinálni, mint ő, mert nem úgy gondolkodtam, mint ahogyan az ő "egyéni jogszabály és kötelesség kódexe" szerint kellett volna. Közben beláttam, neki volt igaza. Nos, most mit csináljak? - kezdjek el úgy gondolkodni, úgy viselkedni, mint a pofonok előtt?

A mostani mezőgazdaságban dolgozók gondolkodása, mentalitása, ha úgy tetszik életigénye s így szakmai beállítottsága sem az, mint 1947 előtt, vagy alatti parasztságnak volt. A paraszt jelző - nem véletlenül - valamikor igen sértő megjegyzések egyike volt. Az urak párbajra hívtak e szó kijelentése nyomán. Most - ha alkalmanként az irodalomban találkozni is lehet e szóval - e szó mezőgazdasági dolgozót, munkást, tsz-tagot jelent s mindenképpen a társadalom mindenki által tisztelt polgárát. A hárommillió s köldös országát, a gulyás, a püszt, a lovasnemzet jelzőkkel ismert mezőgazdasági jellegű országot 1945 után ökör- és tehénfogatok húzták ki a sárból. Minden anyagi és szellemi érték romokban hevert. Hitelező nem akadt, így kenyeret adó sem. Markát tartó, az igen. Ez is nyugat és kelet politikai viszonyából adódott. Jött a padlássöpprés, hogy ami a parasztnak van, azt "megossz" felelje, tizedelje azokkal akiknek még annyi sem volt: munkással, értelmiséggel, élelmiszertermeléssel nem foglalkozókkal. Hogy ez humánus volt, vagy nem, lehet vitatni, mint ahogyan azt is, kiknek a hibájából történt. A nemcsak "oroszok" által kifosztott ország próbált lépni a már akkor is magas nyugati technika felé, de mint mindenkor, korábban is, csak felé! S ezt ki kell hangsúlyozni önbecsülésünk miatt is. Ki kell hangsúlyozni, hogy a már akkori óriási elmaradottságunk a mezőgazdaságban nem a magyar ember fizikai tényszerűségéből, vagy szellemi kiskaliberűségéből adódott, hanem a földrajzi fekvésből adódó, kényszerű háboruszkodás jellemezte történelemből. S abból is, hogy nekünk tenger híján nem volt módunkban biztos kenyeret adó vizeket lehalászni, avagy az anyaország területét többszörösen is meghaladó gyarmatokat évszázadokig kereskedelmi flottával "behajózni". Tőlünk csak vittek. Vittek a civódások, a mesterségesen szított nemzetiségi és nemzeti villongások, majd világégések. A fentiek ismeretében igazán nevetséges az a II. világháború utáni illúzió táplálás, hogy nyugatot utolérjük, sőt el is hagyjuk. Azt a nyugatot mely már akkor fölös enegrgiájának jelentős részét a tenger meghódítására, polderek, tengertől elvont óriási mezőgazdasági területek, gátak, zsiliprendszerek, utak stb. építésére fordított, s vonzotta és megvásárolhatta a magasán kvalifikált tehetségeket. Elgondokodtató, hogy az urolérés beláthatatlanságát minden nyugaton járt katona, így a magyar parasztság egy része is tudta, s az akkori vezetők nem. Afejllett mezőgazdasági szövetkezetek nyugati ténye akkor is felvetette a Magyarországon is aktuálissá vált szövetkezetekbe való tömörülés gondolatát.

A mezőgazdasági szövetkezetek ma itt is megvannak. Van alaptökéjük. A pldátlan elvonások, megszorítások mellett is működnek. Magas szinten produkálnak, világ színvonalal vetekednek. A tulajdonforma alapján egyedül képviselhetjük a világ színvonalat, s ezen keresztül egy emberi tartást, az ember magasabb szinten való gondolkodásának és együttélésének lehetőségét, az egymásra utaltság tudatának szükségességét.

A mai mezőgazdasági szövetkezeti tulajdonformák gyakorlata van. Anélkül, hogy külön tervezete volna valamiféle felsőbb szerv, vagy szervezet, "alakult", formálódott emberibb igények szerint:

a föld mindig azé, azoké, akik megművelik, akik rajta csusznak, másznak, izzadnak, szinte belefuródva gyötrik magukat előírt munkaidő nélkül is. Ha ma rajta, vele dolgozom, vagy dolgozunk, az enyém, vagy a miénk. Ha holnap elmegyek, vagy elmegyünk, más jellegű munkaterületre, nem az enyém, vagy a miénk. Helyembe, helyünkbe más valaki jön, jönnek: szé, vagy azoké a föld.

Ma is havonta mennek régi tsz-tagok és jönnek újak, s teszik a dolgukat anélkül, hogy a tulajdonformára gondolnának.

Ahogy kihalnak, ahogyan születnek, ahogyan tönkremennek, illetve eltávoznak önelhatározásból vagy más társadalmi természeti kényszerítő okok révén, különböző társadalmi osztályokból, rétegekből egyének, vagy családok, úgy kaphatják vissza a velük született jogot, a föld megművelésének jogát, mint az élelmiszertermelés lehetőségének fő területét.

Jog a földhöz, mint jog a vízhez, a levegőhöz.

A földtulajdonforma illetéknéppen való megközelítése, gyakorlása, s további csiszolása az emberi együttélés alapját teremtheti meg.

Ha Magyarországon van egyáltalán olyan életvitelt meghatározó lehetőség, amelyre a világon mindenki felfigyelhet, akkor ez a lehetőség az.

Maradjunk, ég egy kicsit a nagy dolgokat formáló, azokat meghatározó apró epizódoknál.

Nem tudom, sokan vagyunk-e, akik el tudják képzelni, egy egyén vagy család anyagi tönkremenetelének mikéntjét. Tudják-e, hogy ez nem megy minden esetben egyik napról a másikra. Mondjuk, hogy egy mezőgazdasággal foglalkozó család csődjé. Tudják-e, hogy a csőd szélére jutásnak nem minden esetben okozója a rosszul történő gazdálkodás. Az időjárás a legbölcsebb számításokat is áthuzhatja. A mezőgazdasággal való foglalkozás egy kicsit kártyajáték, jól vagy rosszul jönnek-e a lapok. Minél kisebb, szegényebb egy gazdaság, annál nagyobb a tönkremeneteli lehetősége. S másik partira nem mindenkinek van pénze, tőkéje. Egy jégverés, egy száj- és körömfájás, egy kritikus, kampányidőszakban előjött betegség vagy egy rossz információ, avagy egy esetleges piaci túltelítettség olyan kiszolgáltatottságot, kényszerhelyzeteket szülhet, ami egy család energiataralékait teljesen felemésztheti. Kezdetben a feleség, majd az egész család vállaira kerül mind nehezebb teher, több fizikai munka. Az egyre inkább érezhető szűkös anyagaiak révén az iskola sokadrendűvé válik. Sokasodnak az intők, a késések, a fél- és egésznapos hiányzások, s az évismétlések sem minden esetben maradnak el. Kialakulhatnak a fél- vagy teljes analfabéták. Lemorzsolódhatnak jó képességű gyerekek. Telentkezhet a munkanélküliség, alkalmatlanság kényszerhelyzete, a társadalom perifériájára való kiszorulás.

A családot alapítani akaró fiatal, vagy a család eltartására kötelezett magyarázza meg a család többi tagjának munkanélküliségének okát.

S megtűdjj magyarázni talán, hogy a munkanélküliség nem minden esetben gazdasági szükségszerűség szülte állapot, hanem a munkaadó eszköztárának egyike?

A nyugati szövetkezetek a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos valamilyen részfeladatára szövetkeztek: pl. gépesítés, értékesítés. A gépesítésen belül is valamilyen alapgépek közös használatára; pl. vetőgép, kombájn stb.... Persze az ilyenben való szövetkezésnek megvan a maga kellemetlen melléköngái, mint ahogyan nálunk is megvolt 1956 előtt, amikor kevés gép állt a mezőgazdasági termelő szövetkezet a magángazdálkodók rendelkezésére gépigények kielégítését a gépállomások igyekeztek megoldani. Ami nem ment, nem is mehetett simán. Hiszen optimális időben akart mindenki szántani, vetni, betakarítani, Persze, ahogy nem lehetett mindenki első. Valakiknek utolsónak is kellett lenni. Ebből jött aztán a sok nézeteltérés, a viták véget nem érő sora s a sokszor "kiváltságokat" élvezőkre való mutogatás. Az időjárás területenkénti eltérése - esik? nem esik? - meghatározza ma is a gépek kihasználtságát s a munka minőségét. A mezőgazdasági termelés úgy lehet gazdaságosabb, eredményesebb, ha mindenki akkor nyúlhat a számára szükséges géphez, eszközhöz, amikor éppen kell. A tsz. nagyobb, összefüggőbb területénél fogva külön előnyt biztosít a gépek folyamatosabb, minimális üresjáratra szorított, hatékonyabb üzemeltetéshez. Sorolhatnám még, de nagyvonalakban ezek azok a tények, amelyek a tsz-ek működési elveit tovább engedték csiszolni, szinte definiálni.

Amikor egy emberi igényeket kielégíteni hivatott azonos vagy különböző energiaigényű munkaterületen belül - így a mezőgazdaságban is - a különböző munkafázisok elvégezhetőségének időpontja minőségbeni eltéréseket okoz, az ember igazságérzete magától érthetőnek tartja a különböző eredmények átlagolását, az átlag eredmény alapján történő elosztás - újraelosztás elvének gyakorlatát, s további korszerűsítését... S erre csak a tsz-ek képesek. Ez a mai mezőgazdasági termelőszövetkezetek működési alapelve. S ezek hatékonyan működnek.

A tévedések elkerülése végett itt jegyzem meg: azt a bizonyos 40 % mezőgazdasági produktumot nem a 7 % mezőgazdasági területtel bíró magántulajdon jellegű háztájiban állítják elő, hanem - az igen szolodan levont, a 7 %-ra eső produktum után fennmaradó részt - a termelőszövetkezeten belüli integrált háztájiban a termelőszövetkezeti tagok.

Az élet pofozgatása közben lettem rá figyelmes: az unoka püfölte nagyapját:.....te.....soha nem fogsz megdőglenni....! ..Az unoka, aki már úgy 40 év körül lehetett, szeretett volna már örökölni, végre önálló lenni. Valóban: az apa, aki 40 vagy 60, de lehet, hogy 80 éves is, és a fiu, az unoka, vagy unokák lehetnek 20-40 vagy 60 évesek, még mindig függő viszonyban vannak.

Egy-két, vagy három generáció ide vagy oda, az öreg tulajdonos így biztonságosabbnak, kiszolgáltatottság nélkülibbnek látta öregkorát. S az eredmény? Generációs viták, tragédiák, véget érni nem akaró sora, mély sérelmek szülők és testvérek között, félresiklott sorsok, rossz nevelési módszerek. S mindezek után egészséges társadalmat várunk. S mit kapunk? Amugy is túl anyagiakban gondolkodó sokaságot!

Marad a világegések előzményeinek, okainak, fetételeinek elemzése, az azon való meditálás.

Valóban igaz lenne? Csak a technika fejlődött, az ember vadsága, maradisága ugyanaz, mint több ezer évvel ezelőtt? A magyar mezőgazdaságban már megmozdult valami. Vajon felfigyelünk-e kellően rá?

Franyó Sándor
írása

-O-O-O-O-O-O-O-O-

Jelenünk krónikája

Vasgyűjtés: A csanádpalotai általános iskola tanulói ezen az őszön is elvégezték a hulladékgyűjtést Schüszler István tanár vezetésével. A diákok most is szorgalmasan járták az utcákat, mindegyik háznál érdeklődve az elvihető hulladék iránt. Szorgalmuk eredménye minden évben a nagy halom hulladék, amit a begyűjtő helyre hordabak össze.

Kézimunka: A Kelemen László Művelődési Ház diszitőművészeti-szakköre - Vágvölgyi Jánosné tanárnő vezetésével - 1990. október 2-án tartotta első összejövetelét a művelődési házban. A téli foglalkozásokat kedd esténként tartják, amikor az asszonyok rábaközi és egyéb népi himzéseket készítenek.

Önkormányzati választás: Az 1990. szeptember 30-án tartott önkormányzati választáson Csanádpalota polgármestere az SZDSZ programjával induló Spák Imre általános iskolai tanár lett. Jegyző: Dr. Dóczi Margit. A képviselő testület tagjai: Ádók István, Benke József, Antal Istvánné, Kanton Istvánné, Nagyfalusi Istvánné, Kiss László, Dr. Rácz Kálmán, Dr. Kriván Gyula, Szikszai István, Mélykuti Tibor, Kodrán Sándor.

Véradás: A Makói Vértranszfúziós Állomás november 13-án kiszállásos véradó napot tartott a Kelemen László Művelődési Házban. Ez alkalommal 74 véradó jelentkezett véradásra.

Sport: 1990. november 24-én megyei asztalitenisz bajnokságra került sor a Kelemen László Művelődési Házban. A résztvevők megyénkben lévő nevelőotthonok lakói voltak.

Véradók kitüntetése: A Községi Vöröskereszt Alapszervezete 1990. november 29-én tartotta véradó ünnepségét a művelődési házban, mely alkalommal Czabarka Andrásné ismertette a szervezet éves beszámolóját. Ezt követően átadták a Magyar Vöröskereszt által adományozott kitüntéseket a többszörös véradóknak:

Czene Gyula 40. véradása után a "kiváló véradó" arany fokozatot kapta. 30. véradás után Hadobás Marcell kapta az arany fokozatot. 20-szoros véradók: Mikulán Sándor, Huszár Istvánné, Szahó István és Rác Péter. 15. véradás után a kitüntetés ezüst fokozatát kapták: Turdáj Anna Fedorovna, Csókás Mihály, Batta Sándor, Pintér László és Batta János. 10. véradás után bronz fokozatot kaptak: Nagy Béla, Pintér Ferenc.

Kirándulás: A Kelemen László Művelődési Ház nyugdíjas klubja az őszi folyamán csoportos kirándulást tett Battonyára és Makóra. Battonyán az ottani nyugdíjasklub fennállásának évfordulóját ünnepelték meg a vidám hangulatu összejövettel, vacsorával. Makón az Erzsébetek névnapját ünnepelték a finom vacsorával és a hangulatos tánccal. Mind a két összejövetel a jó kapcsolatok fenntartása érdekében volt kedvező és felejthetetlen.

Divatbemutató A községben levő "butikosok" és a művelődési ház közös szervezésében 1990. december 8-án, hangulatos divatbemutatóval egybekötött mikulás-bálat rendeztek a megjelentek nagy tetszésére.

Színház: December 16-án gyermekek részére volt színházi előadás a művelődési házban. A Békés Megyei Jókai Színház művészeinek előadásában bemutatásra került a PINOKKIO című zenés mesejáték.

Kiállítás: A csanádpalotai galamb, diszmadár-tenyésztők december 22-23-án, galamb, diszmadár, diszbaromfi kiállítást rendezett a művelődési házban.

Pánczél Józsefné

Pánczél Józsefné

VGW MS 88-515